

Energie Verslag Nederland 2003

Overheid en energiebeleid

Bindende aanwijzing DTe gas	2
Borssele: initiatiefwet sluiting, kabinetsformatie en laatste strohalm bij Raad van State	2
CO₂-opslag	4
Dodewaard: het allerlaatste transport	4
DTe legt netbeheerders nieuwe efficiëntiekorting op	4
DTe publiceert handhavingsplan	5
Ecotaks ook voor grote bedrijven	5
Energietransportverliezen	6
Energievoorlichting in de tuinbouw	7
EU-akkoord over handel in CO₂-rechten	7
EU-landen willen op energiegebied meer samenwerking met buurlanden	8
Europees energie- en milieubeleid	8
Gasleidingen	10
Gewijzigde Elektriciteitswet en Gaswet naar Tweede Kamer	13
Kernenergie in 2003: op zoek naar een open discussie	14
Klimaatbeleid	17
Kwaliteitseisen hoogspanningsnetten	19
Kwartje van Kok: opnieuw onderwerp van politieke campagne	20
Ministerraad keurt wetsvoorstel emissiehandel goed	21
Noord-Hollandse gemeenten tekenen klimaatovereenkomst	21
Platfom markt en milieu	22
Prinsjesdag	22
Privatisering: zeker niet van netwerken, misschien van leveringsbedrijven	26
Registratie gevaarlijke stoffen	29
Staatssecretaris Van Geel wil klimaat- en luchtbeleid integreren	29
Subsidieregeling NEO 2003	30
Systeembeheerder voor gasnetwerk	30
Uitstoot CO₂	31
Verkiezingen voor de Tweede Kamer	33
Voorlopig geen opsplitsing en privatisering van Gasunie	35

Bindende aanwijzing DTe gas

De Dienst uitvoering en toezicht Energie (DTe) geeft in februari elf regionale gas-transportbedrijven een bindende aanwijzing. De DTe besluit dit nadat was gebleken dat de aangeleverde indicatieve tarieven en voorwaarden voor 2003 van deze bedrijven niet voldoen aan de Richtlijnen Gastransport 2003. Zo ontbreekt in sommige gevallen de mogelijkheid tot het verhandelen van contracten. Verder hebben sommige bedrijven hun indicatieve tarieven niet voldoende onderbouwd vanuit de efficiënte economische kosten of ze hebben deze onderbouwing helemaal niet gepubliceerd. De bedrijven die de aanwijzing krijgen zijn Netbeheer Haarlemmermeer, Intergas Netbeheer, InfraMosane, Continuon Netbeheer, Obragas Net, ONS Netbeheer, RENDO Netbeheer, Essent Netwerk Brabant, Essent Netwerk Friesland, Essent Netwerk Limburg, Essent Netwerk Noord. Deze bedrijven moeten binnen zes weken hun indicatieve tarieven en voorwaarden aanpassen op basis van de bindende aanwijzing.

De Richtlijnen Gastransport 2003 is de invulling voor het systeem van onderhandelde nettoegang dat in de Gaswet staat. De regionale gastransportbedrijven moeten de Richtlijnen in acht nemen bij hun onderhandelingen met marktpartijen voor het transporteren van gas voor vrije afnemers in 2003. Vrije afnemers kunnen op basis van de indicatieve tarieven en voorwaarden met gastransportbedrijven onderhandelen over toegang tot transportnetten.

Deze voorschriften leiden tot doelmatig handelen van gastransportbedrijven en bevorderen hun afnemers in de gasector en de handel op de gasmarkt in het algemeen. Mochten marktpartijen er in hun onderhandelingen op basis van indicatieve tarieven en voorwaarden onderling niet uit komen, dan kunnen zij hun geschil aan de Nederlandse Mededingingsautoriteit (NMa) voorleggen. De NMa heeft de bevoegdheid de voorwaarden of het tarief voor het gastransport waarop het geschil van toepassing is, vast te stellen. Het aantal bindende aanwijzingen is ten opzichte van vorig jaar sterk verminderd. DTe constateert een duidelijke verbetering in de naleving van de Richtlijnen door de gastransportbedrijven.

Borssele: initiatiefwet sluiting, kabinetsformatie en laatste strohalm bij Raad van State

Op 3 januari maakt de PvdA bekend meteen na de verkiezingen een initiatiefwet in de Tweede Kamer in te willen dienen om de kerncentrale in Borssele te sluiten. De centrale mag van het kabinet-Balkenende langer openblijven. Paars-I had al besloten om Borssele definitief te sluiten. Maar de rechter bepaalde in 2002 dat de afspraken die daarover zijn gemaakt, ongeldig waren. Het kabinet-Balkenende is inmiddels van mening dat de centrale open moet blijven. De PvdA heeft naar eigen zeggen echter altijd aan sluiting vastgehouden.

GroenLinks is de PvdA te snel af en dient op 7 januari een initiatiefwetsvoorstel in om de kerncentrale in Borssele op 1 januari 2004 te sluiten. Tijdens een actie bij de centrale bieden de Kamerleden Vos en Duyvendak het voorstel aan aan staatssecretaris Van Geel die op werkbezoek is. Bij de actie laten de werknemers van de centrale zich niet onbetuigd. Met een spandoek en een grote wekker roepen zij GroenLinks op

‘wakker te worden’. Volgens de werknemers draagt kernenergie bij aan de emissiereductie van broeikasgassen.

Op 6 maart voert Greenpeace actie op het Binnenhof voor de sluiting van Borssele en geeft PvdA-leider Bos 50.000 handtekeningen mee tegen het openhouden van de kerncentrale in Borssele. Bos is op dat moment bezig met de kabinetsformatie met het CDA. Bos neemt de handtekeningen mee naar de onderhandelingen. Het dan demissionaire kabinet CDA, VVD, LPF wil de centrale zeker tot 2007 openhouden. Het CDA benadrukt dat de centrale voorlopig nodig is om de internationale milieufspraken na te komen. De partij is weliswaar geen voorstander van kernenergie, maar vindt het hypocriet wel energie te importeren die door Franse kerncentrales wordt opgewekt.

Op 11 maart eist Greenpeace bij de Raad van State een aanpassing van de kernenergiewet-vergunning voor Borssele om sluiting voor 2004 mogelijk te maken. De belangengroepering vindt dat de regering zich aan eerdere beloftes moet houden en de kerncentrale in Borssele op 31 december 2003 alsnog dient te sluiten.

Op 17 april doet de Raad van State uitspraak en wordt de laatste strohalm om de kerncentrale Borssele via juridische weg gesloten te krijgen Greenpeace uit handen geslagen. De kerncentrale in Borssele hoeft van de Raad van State niet al op 31 december 2003 de poorten te sluiten. Het hoogste bestuurscollege van ons land verwerpt het eerder gedane sluitingsverzoek van Greenpeace. De milieuorganisatie vindt het schandalig dat het ministerie van Milieubeheer (VROM) het in 1994 door de minister van Economische Zaken genomen besluit om de kerncentrale voor 2004 te sluiten, als niet ter zake doende afwijst. De milieuorganisatie eist dat VROM zich niet aan deze politieke toezegging onttrekt en de kerncentrale alsnog op grond van het Besluit Stralingsbescherming Kernenergiewet (BSK) voor 2004 zal sluiten. De Raad van State ondersteunt echter het besluit van VROM. Het rechtscollege oordeelt dat de politieke toezegging van 1994 volgens het huidige BSK geen grond kan zijn voor sluiting. Het BSK biedt alleen de mogelijkheid om de kerncentrale te sluiten als de schade die aan de volksgezondheid en het milieu wordt toegebracht niet opweegt tegen de sociale en economische baten. En dat heeft Greenpeace volgens de Raad van State niet kunnen aantonen.

De kabinetsformatie tussen CDA en PvdA mislukt en het CDA gaat verder met de VVD en D66. Op 16 mei sluiten de fracties van CDA, VVD en D66 een regeerakkoord. Borssele mag van deze partijen openblijven tot het einde van de technische levensduur. Dit punt is overigens in strijd met het verkiezingsprogramma van de beoogde kabinetspartij D66. In een kameroverleg op 19 juni deelt staatssecretaris Van Geel mee in overleg met eigenaar EPZ afspraken te willen maken over de sluiting van de kerncentrale Borssele in 2013. De bewindsman zegt zich te realiseren dat hij EPZ niet tot sluiting kan dwingen. Hij hoopt in goede samenspraak tot een akkoord te komen. Volgens Van Geel vergroot het tien jaar langer openhouden van Borssele het kernafvalprobleem, maar daar valt naar zijn mening niet meer aan te ontkomen. EPZ, de eigenaar van de kerncentrale, claimt dat uitkoping één miljard euro kost. De onderhandelingspositie van EPZ is sterk. Het bedrijf heeft een vergunning voor onbepaalde tijd voor de kerncentrale. De Kernenergiewet biedt geen mogelijkheden om het bedrijf te dwingen eerder met de exploitatie te stoppen.

CO₂-opslag

In september stuurt minister Brinkhorst van Economische Zaken (EZ) de Beleidsnotitie Schoon Fossiel naar de Tweede Kamer, waarin hij aangeeft dat schone fossiele toepassingen (met name opslag van CO₂) niet alleen een kans maar ook een noodzaak zijn. In zijn aanbiedingsbrief aan de Tweede Kamer benadrukt de minister dat het wenselijk is nu al te beginnen met voorbereidende activiteiten op dit gebied, zoals demonstratieprojecten: 'Gezien de steeds sterker gevoelde urgentie van het klimaatprobleem ligt verdere verscherping van emissiedoelen in de periode na Kyoto voor de hand.'

Gaz de France gaat in opdracht van EZ onderzoeken of ondergrondse CO₂-opslag een aantrekkelijke, haalbare en veilige optie kan zijn. Gaz de France zal bij een productieplatform in de Noordzee CO₂ opslaan in een uitgeproduceerd reservoir in de buurt van het platform. Op jaarbasis gaat het daarbij om circa 22.000 ton CO₂. Rondom dit experimentele programma zal een uitgebreid meet- en monitoringsprogramma worden uitgevoerd.

Dodewaard: het allerlaatste transport

Om 10 april 2003 vindt per truck het laatste transport van radioactief afval uit de Dodewaard reactor naar Vlissingen plaats. In Vlissingen gaat de container schep naar de opwerkingsfabriek in Sellafield in Engeland. De kerncentrale gaat voor veertig jaar op slot. Nu het laatste transport van nucleair afval is vertrokken, worden ramen en deuren van het complex dichtgemetseld. Er blijft een toegangsdeur voor calamiteiten beschikbaar. De GKN (Gemeenschappelijke Kerncentrale Nederland) begint in 2045 met de sloop van de kerncentrale, wat naar verwachting ongeveer 75 miljoen euro gaat kosten. Het immense reactorgebouw blijft staan, totdat de resterende radioactiviteit op natuurlijke wijze is verdwenen. Als alle bebouwing verdwenen is geeft de GKN de grond terug aan de gemeente Dodewaard.

DTe legt netbeheerders nieuwe efficiëntiekorting op

De Dienst uitvoering en toezicht Energie (DTe) stelt in juni een nieuwe efficiëntiekorting vast (de zogenaamde x-factor) voor de transportbedrijven elektriciteit. Deze efficiëntiekorting is voor alle bedrijven jaarlijks 3,2% en geldt voor de periode 2001 tot en met 2003 (de eerste reguleringsperiode). Daarnaast dient de x-factor van 3,2% als uitgangspunt voor de regulering van de transportbedrijven vanaf 2004. Met deze zogenaamde doelmatigheidsprikkel wil de toezichthouder de transportbedrijven, die van nature monopolist zijn in hun gebied, efficiënter laten werken en de tarieven ieder jaar verlagen.

Afnemers zullen van deze nieuwe x-factor niets merken in hun elektriciteitsrekening omdat er geen naheffingen zullen plaatsvinden over transporttarieven uit het verleden. Per 1 juli 2003 stelt DTe nieuwe transporttarieven vast voor de tweede helft van 2003. Aan het einde van 2003 zal voor alle afnemers de besparing op de energierekening gemiddeld 45 euro bedragen als gevolg van de efficiëntiekorting over de periode 2001 tot en met 2003.

De x-factor is ontwikkeld na overleg met de netbeheerders elektriciteit. Ook hebben DTe en een groot aantal transportbedrijven al overeenstemming bereikt over de hoofdlijnen van de regulering door DTe in de tweede reguleringsperiode vanaf 1 januari 2004 tot en met 2006.

Medio 2003 ligt bij de Eerste Kamer de Overgangswet Elektriciteitsproductiesector (OEPS-wet). Daarin staat een verduidelijking van de oorspronkelijke doelstellingen in de Elektriciteitswet 1998 ten aanzien van tariefregulering. Dit wetsvoorstel regelt dat, in tegenstelling tot de huidige wet, DTe de bevoegdheid heeft om x-factoren vast te stellen die per netbeheerder kunnen verschillen om monopoliewinsten en efficiëntieverschillen te reduceren.

Dit zou inhouden dat DTe na invoering van de OEPS-wet vanaf 1 januari 2004 een individuele korting per transportbedrijf kan opleggen. Het nieuwe systeem van de efficiëntiekorting vervangt het systeem dat het College van Beroep voor het Bedrijfsleven (CBB) in november 2002 heeft vernietigd. De rechter oordeelde toen dat de x-factor niet voor ieder bedrijf verschillend kon zijn. Als de OEPS-wet wordt aangenomen kan dat weer wel.

DTe publiceert handhavingsplan

De Dienst uitvoering en toezicht Energie (DTe) publiceert op 23 april een handhavingsplan. In het plan staat beschreven welke weg de toezichthouder bewandelt wanneer een onderneming de Elektriciteitswet 1998 en/of de Gaswet overtreedt. DTe geeft aan hoe zij invulling geeft aan de toezichthoudende taken, welke wettelijke handhavinginstrumenten ter beschikking staan en welke stappen DTe neemt om deze instrumenten in te zetten. Daarnaast gaat men in op de speerpunten voor het toezicht over 2003 en 2004.

Naast de uitvoerende taken en werkzaamheden zoals het opstellen van technische codes en richtlijnen gas, heeft DTe op grond van de Elektriciteitswet 1998 en de Gaswet ook toezichthoudende taken. Op basis van deze taken kan DTe optreden tegen bedrijven die de energiewetten overtreden. Via een bindende aanwijzing of een last onder dwangsom kan DTe deze bedrijven dwingen de overtreding te beëindigen. Per overtreding zal DTe nagaan welk middel het meest effectief en efficiënt is.

Uitgangspunt voor de toezichthouder is dat marktpartijen zelf verantwoordelijk zijn voor het op de juiste wijze naleven van de wetten. DTe zal kritisch nagaan in hoeverre de wettelijke taken waaraan marktpartijen dienen te voldoen ook voldoende duidelijk zijn. DTe zal daartoe komend jaar meer aandacht besteden aan transparantie en voorlichting over regels.

Ecotaks ook voor grote bedrijven

Op Prinsjesdag, de derde dinsdag in september, kondigt het kabinet aan dat bedrijven die veel stroom gebruiken ook ecotaks moeten betalen als ze niet meedoen aan de contracten met de overheid om energie te besparen. In het verleden heeft het bedrijfsleven op grote schaal convenanten gesloten met de overheid. In ruil voor investeringen om zuiniger met energie om te gaan, hoeven de grootverbruikers geen ecotaks te

betalen. Inmiddels valt 80 procent van het elektriciteitsverbruik in de industrie onder deze convenanten.

Minister Brinkhorst van Economische Zaken (EZ) wil dat ook de rest van de industriële grootverbruikers mee gaat doen aan de convenanten. Hij wil ze daartoe prikkelen door ze met ingang van komend jaar toch de regulerende energiebelasting te laten betalen. De D66-bewindsman vindt het niet juist dat de huishoudens wel energiebelasting betalen en de grootverbruikers niet. Daarom moeten bedrijven 0,05 eurocent per kilowattuur gaan betalen voor alles wat ze per jaar meer gebruiken dan 10 miljoen kilowattuur. Tenzij ze alsnog harde afspraken maken met de overheid om zuiniger met energie om te gaan.

Volgens VNO-NCW volgt Brinkhorst met de maatregel een Europese richtlijn. Mede onder druk van de ondernemersorganisatie is in de regeling een uitzondering opgenomen voor bedrijven die meedoen aan convenanten. De meeste bedrijven in Nederland vallen onder zo'n convenant. Daarnaast zijn er bedrijven die om principiële redenen het convenant niet hebben ondertekend, maar die zich feitelijk wel houden aan afspraken om energie te besparen. Vaak zijn dit ondernemingen met Amerikaanse aandeelhouders.

Energietransportverliezen

Tijdens de campagne voor de Tweede Kamer-verkiezingen in januari maken de politieke partijen ChristenUnie, SGP, SP en D66 bekend energieverliezen bij transport en distributie te willen minimaliseren. De eerste drie willen zelfs dat de DTe daarvoor eisen opstelt. De DTe eist vooralsnog alleen kostenverlagingen van de netwerkbedrijven. De lijsttrekkers Rouvoet (ChristenUnie), Van der Vlies (SGP) en Marijnissen (SP) willen dat de DTe er ook voor gaat zorgen dat het energieverlies van 6 miljard kWh in kabels en transformatoren substantieel afneemt.

D66 twijfelt tussen marktwerking en overheidssturing. De verliezen in de elektriciteitsnetten en de benutting van de aardgasdruk en biogas laat men over aan 'de markt', maar de benutting van fakkelgas wil men verplichten. De ChristenUnie en SGP willen benutting van de aardgasdruk voor opwekking van schone elektriciteit financieel steunen. De SP gaat een stap verder en wil dit verplicht stellen.

Voor duurzame energie verwachten de vier partijen het meest van windparken op zee. De SP benadrukt dat ook geld voor de verdere ontwikkeling van zonne-energie beschikbaar moet zijn. Over het gebruik van biomassa is men terughoudend. Er wordt eensgezind de voorkeur gegeven aan moderne gasgestookte centrales en WKK boven bijmenging van biomassa in kolencentrales.

Dat in de nieuwe MEP-regeling een nultarief geldt voor elektriciteit uit biogas van afvalstorten en waterzuiveringen is volgens alle vier onterecht. Ook deze vorm van duurzame energie heeft steun nodig voor optimale benutting. Wat betreft energieverbruik bij het vervoer is men het er over eens, dat investeringen nodig zijn in de infrastructuur van het spoor om de forse verliezen in bovenleidingen te reduceren. Alle vier de partijen willen het rijden op biogas en aardgas bevorderen.

Energievoorlichting in de tuinbouw

Onder het motto 'energie als uitdaging!' schrijven het ministerie van LNV en het Productschap Tuinbouw in juli een tender uit voor een project over energievoorlichting in de tuinbouw. Het gaat om een campagne om via een nieuwe formule van groepsvoorlichting de glastuinbouwsector te bereiken. Vanwege de stijgende energiekosten maar ook door de energienormering in het 'Besluit Glastuinbouw' is energiebesparing nog altijd erg belangrijk binnen de glastuinbouw. Vooralsnog is de energievoorlichting van het ministerie en het Productschap Tuinbouw gericht geweest op individuele bedrijven. In de nieuwe aanpak wil men de formule van groepsvoorlichting hanteren.

De nieuwe formule is getest en positief bevonden door het ministerie van LNV. Het project 'Energievoorlichting glastuinbouw' wordt in de markt openbaar aanbesteed. Het demonstratieproject is in december 2002 van start gegaan. Het project heeft een looptijd van drie jaar en er nemen drie gewasgroepen aan deel: paprika, roos en tomaat. Een gewasgroep bestaat uit tien glastuinbouwbedrijven met een zelfde teelt. Deze gewasgroepen worden gevormd rondom een tuinder die al (nagenoeg) kan voldoen aan de energienormering van 2010 in het Besluit Glastuinbouw.

In de projecten kunnen maximaal 20 gewasgroepen begeleid worden, binnen verschillende teeltsegmenten. Door het intensieve contact binnen de begeleidingsgroep zullen de telers in de gewasgroepen veel kennis en ervaring opdoen op het gebied van energiebesparing. Daarbij is het de bedoeling om andere telers ook mee te laten profiteren van de opgedane kennis en ervaring in de gewasgroepen, bijvoorbeeld via lezingen en artikelen in vakbladen.

EU-akkoord over handel in CO₂-rechten

Het Europese Parlement (EP) sluit op 25 juni een akkoord over een opzet om de handel in rechten om CO₂ uit te stoten mogelijk te maken. Als de wet door het Europees Parlement wordt goedgekeurd en wordt geaccordeerd door de Europese ministers, moeten veel bedrijven vanaf januari 2005 over speciale toestemming beschikken om kooldioxide uit te stoten. Met deze maatregel laat de Europese Unie (EU) zien dat zij niet alleen praat over het probleem van mondiale opwarming, maar ook maatregelen neemt.

In de nieuwe opzet krijgen bedrijven rechten om kooldioxide uit te stoten. Naar verwachting zal het overgrote deel van de rechten, zeker in de aanvangsfase, kosteloos worden verstrekt. Een klein deel kan geveild worden. Bovendien kan een markt ontstaan voor rechten van bedrijven die niet worden benut en kunnen worden verkocht. Volgens de Europese Commissie zou een CO₂-krediet 15 euro per ton kunnen kosten. Bedrijven die hun doelstellingen niet halen en rechten bijkopen, zouden een boete van 40 euro per ton moeten betalen. Die boete kan oplopen tot 100 euro per ton in 2008. In een latere fase zal deze emissiemarkt wellicht mondiaal kunnen functioneren.

EU-landen willen op energiegebied meer samenwerking met buurlanden

De Europese Commissie (EC) lanceert in mei een plan dat voorziet in een vergaande samenwerking op energiegebied met de aangrenzende buurlanden van de Europese Unie (EU). De samenwerking moet met name het probleem van de groeiende afhankelijkheid van energie-import van buiten de EU verkleinen. Behalve maatregelen om de afhankelijkheid te verkleinen, wil de EC ook het probleem van de grensoverschrijdende infrastructuur gaan behandelen met de buurlanden. Dit zou dan op regionaal niveau moeten gebeuren.

Hiermee hoopt de EC meer diversiteit in het aantal bronnen van energie te realiseren, zowel geografisch als technisch. Ook verwacht de EC een bredere basis te creëren voor energiehandel in Europa en de aangrenzende continenten. De Commissie onderkent met dit plan nadrukkelijk dat de buurlanden een vitale rol spelen in de energiepolitiek van Unie. Zij voorzien voor een belangrijk deel in de behoefte aan aardgas en, in toenemende mate, ook aardolie.

De EC heeft daarom de volgende concrete actiepunten opgesteld en gaat deze met voorrang nastreven:

- Een vooruitstrevende aanpak om een echte, geïntegreerde Europese markt voor elektriciteit en gas te creëren. De EU-landen moeten daarvoor investeren in moderne elektriciteitscentrales en pijpleidingen.
- Vergaande integratie van de Zuidoost Europese elektriciteitsmarkt.
- Een versnelling van concrete discussies over het creëren van een Europees-Mediterrane elektriciteits- en gasmarkt. De verwachting is dat de Noord-Afrikaanse landen nog dit jaar een duidelijk tijdschema voor het opstellen van regelgeving zullen accepteren.
- Een verruiming van de energiedialoog met Rusland.
- Het betrekken van buurlanden en andere partners bij een technische harmonisatie en een gemeenschappelijk goed werkend of functioneel systeem voor gas- en elektriciteitsnetwerken.
- De bouw van een nieuwe infrastructuur.
- Het versterken van de Noordelijke regio; met name de samenwerking met de landen in de regio van de Baltische zee.
- Samenwerking met andere, belangrijke partners, zoals de Oekraïne en Wit-Rusland.

Europees energie- en milieubeleid

In januari roept EnergieNed het kabinet op om een 'Europatoets' bij nieuwe wetgeving in te voeren. Alle nieuwe Nederlandse wet- en regelgeving moet volgens EnergieNed voortaan worden getoetst op Europese aspecten en internationale dimensies. De 'Europatoets' moet niet alleen uitwijzen of de regelgeving aansluit bij de Europese wetgeving en beleidslijnen, maar ze moet ook leiden tot meer gelijke uitgangspunten van bedrijven in de diverse landen én passen bij de situatie in de direct omliggende landen. Volgens EnergieNed maakt de huidige liberalisering van de energiemarkt duidelijk dat het noodzakelijk is dat de regelgeving in Nederland in de pas loopt met wat

in andere landen van de Europese Unie gangbaar is. De ongelijke regelgeving in landen van de EU werkt nu in het nadeel van de energiebedrijven in Nederland. Het gaat daarbij om regelgeving op het terrein van milieu, fiscale maatregelen, mededinging, toegang tot transportsystemen en deelmarkten en scheiding van functies van energiebedrijven.

In de brief aan de kabinetsinformatuur dringt EnergieNed er ook op aan om de energiesector pas te privatiseren als de liberalisering afgerond is. Het nieuwe kabinet moet de politieke impasse over de privatisering van de energiebedrijven maar eens doorbreken, aldus EnergieNed. De regering zal uiteindelijk een helder beleidskader moeten ontwikkelen voor privatisering van de energiebedrijven, zowel netbedrijven als handels- en leveringsbedrijven.

Europese energiebelasting

Eind januari meldt Europees Commissaris Frits Bolkestein in het Europees Parlement dat een akkoord over Europese energiebelasting aanstaande is. De regeling behelst onder andere de belasting op diesel en de wijze waarop energie-intensieve bedrijven worden belast. Volgens Bolkestein zijn alle technische kwesties opgelost en gaat het nog om enkele politieke geschilpunten.

Een Europees akkoord over minimumaccijnzen voor energieproducten is zo goed als rond na een extra overleg tussen EU-ministers van Financiën op 20 maart. Dat zou onder meer betekenen dat landen met een lage dieselaccijns, zoals Luxemburg, deze op den duur moeten verhogen. Voor Nederland, waar de meeste accijnzen en energietaksen al vrij hoog liggen, hoeft vrijwel niets te veranderen. De benzineprijzen zullen waarschijnlijk niet stijgen. In een land als Luxemburg, waar 's zomers grote aantallen Nederlanders op weg naar het zuiden hun tanks volgooien, zal de prijs aan de pomp wel flink stijgen.

Europarlement akkoord met stevige milieuwet

Het Europees Parlement (EP) gaat op 14 mei akkoord met een stevige Europese wet over de aansprakelijkheid van milieuvervuilende bedrijven. In Nederland geldt het principe 'de vervuiler betaalt' bij milieuschade, maar elders in de EU is dat niet altijd het geval. De discussie daarover in Brussel sleept al tien jaar. Over het wetsvoorstel van de Europese Commissie blijken in het EP de meningen sterk verdeeld. VVD-europarlementariër en -rapporteur Manders, die het voorstel voor zijn collega's doorlicht, ondervindt dat in de voorbereidingen als het commissievoorstel dreigt te worden afgezwakt. Afgevaardigden uit de christen-democratische fractie, de grootste in het parlement, willen niet dat kernenergie onder de ontwerprichtlijn valt. Onder aanvoering van groenen, socialisten en liberalen is echter nu wel de aansprakelijkheid voor kernongevallen erin opgenomen. Ook de verplichte verzekering voor milieuaansprakelijkheid voor bedrijven is alsnog vastgelegd. Maar dat gebeurt stapsgewijs, omdat zulke verzekeringsproducten nog niet voldoende op de markt zijn, gezien de problemen rond het maken van risicoanalyses. Voor de 'meest gevaarlijke activiteiten', zoals het gebruik van olie en chemicaliën, is de termijn drie jaar. Het europarlement is er overigens voor dat boeren niet op milieuschade kunnen worden aangesproken.

Einde bescherming Italiaanse en Spaanse energiesector

In juli eist de Europese Commissie dat er een einde komt aan de bescherming van de energiesector in Italië en Spanje. Spanje en Italië moeten hun macht in nationale ener-

giebedrijven prijsgeven. Doen ze dit niet dan dreigt de Europese Commissie beide landen voor de rechter te dagen. De commissie stuurt beide landen een 'verklaring van bezwaren'. Binnen twee maanden moeten Spanje en Italië reageren. Het is een voorbeeld van de strijd die de commissie voert tegen nationale wetten die een hinderpaal zijn voor grensoverschrijdende investeringen.

In Italië en Spanje heeft de overheid nog steeds de mogelijkheid om buitenlandse overnames van geprivatiseerde energiebedrijven onmogelijk te maken. Zo heeft Italië een wettelijke bepaling, die het stemrecht beperkt van energiegigant Electricité de France in het Italiaanse energiebedrijf Italennergia Bis. Spanje heeft een wet die de regering het vetorecht geeft op de aankoop door particulieren van aandelen in Spaanse energiebedrijven. De commissie stelt dat de Spaanse en Italiaanse wettelijke regelingen 'niet in lijn zijn met de regels uit het Europees Verdrag voor het vrij verkeer van kapitaal'. De commissie voert al langere tijd een strijd tegen de invloed, al of niet in de vorm van een 'gouden aandeel' van overheden in geprivatiseerde ondernemingen.

Gasleidingen

Op 20 maart maakt de Raad voor de Transportveiligheid haar conclusie bekend van een onderzoek naar de storing in het gasleidingnet van het Zeeuwse energiebedrijf Delta op 9 november 2001: de Rijksoverheid moet beter toezicht houden op het veiligheidsbeleid van energiebedrijven. Bij de storing in het gasnetwerk van Delta is het energiebedrijf in november 2001 'op een aantal cruciale momenten in het proces van ontwerp, bouw en operationeel beheer van het gasmengstation tekort geschoten'. De aanbevelingen van de Raad, onder voorzitterschap van mr. Pieter van Vollenhoven, richten zich met name tot het Zeeuwse energiebedrijf en de minister van Economische Zaken.

Volgens de Raad lag de oorzaak van het uitdoven van de gasvlammen in 26.000 woningen bij een storing in het gasmengstation in de gemeente Borsele. Daardoor werd het percentage stikstof in het geleverde gas zo hoog dat het gas niet meer kon branden. Afhankelijk van de leeftijd en kwaliteit van de huishoudelijke apparatuur (geisers, ovens, cv-ketels e.d.) hadden gevaarlijke situaties kunnen ontstaan, zoals koolmonoxidevergiftiging, brand of explosie. De storing leidde in dit geval, voor zover bekend, niet tot ongevallen of verdere schade. De Raad schrijft tevens dat men al eerder zijn zorg heeft uitgesproken over de beperkte invulling van het principe van zelfregulering voor veiligheid door de energiesector en over het tekortschietende toezicht van de rijksoverheid daarop. In september 2002 bracht de Raad dit punt al naar voren in zijn rapport over een gasexplosie in de Amsterdamse Czaar Peterstraat. Daar zorgde een breuk in een oude, grijze gietijzeren gasleiding voor een ontploffing met twee zwaargewonden als gevolg.

Eind april wordt bekend dat een meerderheid van de Tweede Kamer de registratie van kabels en leidingen wil verplichten. Het bedrijfsleven, onder meer uit de energiewereld, moet alsnog verplicht gaan meewerken aan een centrale registratie van ondergrondse kabels en buisleidingen. De Tweede Kamer zegt dit naar aanleiding van een artikel in NRC Handelsblad. Volgens NRC zien betrokkenen in een niet-openbaar rapport van Rijkswaterstaat en het Centrum voor Ondergronds Bouwen (COB) grote veiligheidsrisico's opdoemen als de overheid geen ordening aanbrengt in de ondergrondse 'chaos'. Het gebeurt nu al geregeld dat bij graafwerkzaamheden elektrici-

teitskabels worden kapot getrokken. Betrokkenen zeggen dat er op dit moment risico's bij graafwerkzaamheden ontstaan omdat het in de bodem 'één grote rotzooi' is. In het rapport staat dat ruim 20% van alle betrokkenen bij kabels en buisleidingen verwacht dat de Randstad vroeg of laat wordt getroffen door een 'ramp'. CDA, PvdA en SP vinden dat er snel een wettelijke centrale registratie van ondergrondse kabels en leidingen moet komen. Nu gebeurt dat op vrijwillige basis.

Eind april publiceert de toezichthouder op de energiemarkt, DTe, een informatie- en consultatiedocument voor een reguleringssysteem voor gasnetwerken. Belanghebbenden kunnen reageren op de plannen. Net als voor beheerders van de elektriciteitsnetten wil de DTe ook de regionale gasnetbeheerders op kwaliteit afrekenen. Dit betekent dat niet alleen de efficiëntie van hun bedrijfsvoering wordt beoordeeld, maar ook de kwaliteit van het netwerk. De kwaliteitsregulering van de Nederlandse gasdistributienetten gaat gelden voor de tweede reguleringsperiode vanaf 1 januari 2005. In de nu voorgestelde methodiek certificeert DTe een gasdistributienetwerk op het gebied van veiligheid en transportzekerheid. Op beide vlakken kan de consument met kwaliteitsproblemen te maken krijgen, bijvoorbeeld wanneer een gaslek ontstaat. Om de kwaliteit van het netwerk te waarborgen, moet een netbedrijf een verplicht certificaat behalen waarvoor de prestatie op een aantal van tevoren vastgestelde indicatoren bepalend is. Deze indicatoren geven de kwaliteit van het netwerk weer. Voorbeelden zijn het aantal en de duur van lekken na gasluchtmeldingen, het aantal lekken dat de netbeheerder tegenkomt tijdens het lekzoeken, het aantal gasonderbrekingen en het aantal storingen. DTe stelt voor om de certificeringmethode te baseren op een zogenaamde kwaliteitsmanagementnorm, zoals de ISO-norm. Een certificerende instelling kan op deze manier toezicht houden op de bedrijfsprocessen. DTe zal achterliggende gegevens, met name de prestatie van netbeheerders op de indicatoren, jaarlijks publiceren. Op deze manier controleren onafhankelijke instanties op identieke wijze en in openbaarheid de netbeheerders op de kwaliteit van hun netwerk en de continue verbetering daarvan. Reacties op het informatie- en consultatiedocument gebruikt DTe bij het nemen van het besluit en het doen van aanbevelingen aan de Minister van Economische Zaken over de regulering.

Op 28 juni vindt een grote gasexplosie plaats in Den Haag. Zestien slachtoffers worden naar het ziekenhuis gebracht, van wie drie in kritieke toestand. De gasexplosie doet zich voor in de kelder van een gebouw aan de Herman Costerstraat in Den Haag. De brancheorganisatie van installateurs Uneto-VNI pleit opnieuw voor een verplichte algemene keuring of inspecties van installaties. Daarmee kan worden voorkomen dat door doe-het-zelvers ondeugdelijke installaties ontstaan. Uneto-VNI krijgt steun van de Raad voor de Transportveiligheid. Deze instantie vindt dat gemeenten en het Rijk, vooral de minister van Economische Zaken, hun taak wat inspectie en controle betreft, veel beter moeten vervullen. De Raad voor Transportveiligheid pleit ervoor dat gebruikers van het gasnet weten hoe en waar gaslekken kunnen worden gemeld. Uneto-VNI zegt dat er regelgeving is die voorziet in toezicht op het goed functioneren van gasinstallaties en gasleidingen in woningen, maar de handhaving hiervan blijft achterwege: 'in het verleden was de inspectie van installaties in woningen en bedrijfspanden een verantwoordelijkheid van de nutsbedrijven. Sinds de liberalisering van de energiemarkt in gang is gezet, is deze taak terechtgekomen bij de gemeenten. In de praktijk blijken gemeenten deze inspecties niet uit te voeren. Hierdoor is het mogelijk dat levensgevaarlijke situaties ontstaan.'

Begin juli uit de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) in het NRC Handelsblad de wens de Elektriciteitswet en de Gaswet aan te passen, ten einde duidelijkheid te verschaffen over wie verantwoordelijk is voor de veiligheid van installaties in woningen. De VNG vindt inspecties namelijk geen taak voor de gemeenten. Dat kunnen energiebedrijven beter doen. Zij kunnen op de bewoners ook druk uitoefenen om verbetering van de elektriciteits- en gasinstallatie af te dwingen. De inspectie van gas- en elektriciteitsinstallaties is nu geregeld in de Woningwet van 1992. In die wet zijn ook kwaliteitseisen voor deze installaties opgesteld. De gemeente moet op uitvoering daarvan toezien en kon dat tot voor enkele jaren terug aan de energiebedrijven opdragen, ook omdat zij eigenaar waren van de energiebedrijven. Maar door de liberalisering verandert deze verhouding tussen gemeenten en energiebedrijven ingrijpend. De liberalisering had mede tot gevolg dat energiebedrijven de inspectie van installaties niet meer als hun kerntaken zien. Zeker als eind 2004 of in 2005 energiebedrijven mogen worden geprivatiseerd, veranderen de energiebedrijven in particuliere ondernemingen waarvan de maatschappij geen inspecties mag verwachten. Op het ministerie van VROM vindt men dat de gemeenten daarom nu zelf de inspecties en toezicht houdende taak moeten vervullen. Maar de VNG bestrijdt dat. De gemeente Den Haag en het Openbaar Ministerie (OM) brengen begin juli voorlopige resultaten naar buiten van het onderzoek naar de explosie in Den Haag. De oorzaak van de explosie zou niet in het openbare gasleidingennet liggen. De mededeling van OM en gemeente over het technische onderzoek sluit een oorzaak buiten het pand vrijwel uit.

Eind juli schrijft DTe in een advies aan de Minister van Economische Zaken dat ze de kwalitatieve regulering van gasnetten wettelijk wil verplichten. De DTe gaat de regionale beheerders van gasnetten op twee aspecten beoordelen. Naast de efficiëntie van de bedrijfsvoering zal ook de kwaliteit van hun netwerk, dat loopt tot en met de gasmeter van de afnemer, aan beoordeling onderhevig zijn. De toezichthouder stelt tevens voor om de kwaliteitsregulering voor de gasnetten van een wettelijke basis te voorzien. In de voorgestelde methodiek wil DTe de beheerders van de gasnetten verplichten de kwaliteit van hun netwerkmanagement aan te tonen. Deze verplichting richt zich met name op processen die de betrouwbaarheid op lange termijn van het netwerk beïnvloeden, zoals onderhoudsprocessen en investeringsbeslissingen. Netbeheerders kunnen deze kwaliteit onder andere door middel van een certificaat aantonen. Daarnaast wil DTe een netbedrijf verplichten een aantal indicatoren, die de kwaliteit van het netwerk weergeven, op eenduidige wijze te registreren en daarover aan DTe te rapporteren. Voorbeelden hiervan zijn het aantal lekken na gasluchtmeldingen en het aantal gasonderbrekingen. De indicatoren geven de veiligheid en transportzekerheid van een netwerk weer. Voor het opstellen van het advies heeft DTe in april 2003 een consultatiedocument gepubliceerd waarin partijen hun mening konden geven over de door DTe voorgestelde methodiek om Nederlandse gasnetten te reguleren op kwaliteit.

Eind juli schrijven de Ministers Brinkhorst van EZ, Peijs van Verkeer en Waterstaat, en Dekker van VROM in een brief aan de Tweede Kamer dat er een wettelijke regeling komt voor ondergrondse leidingen. Zo'n regeling moet de verplichte informatie-uitwisseling regelen tussen gravers enerzijds en netbeheerders en leidingeigenaren anderzijds. Mensen die gaan graven moeten een goed beeld hebben van hoe leidingen en kabels onder de grond lopen. Dit is van belang om de veiligheid rondom de gas- en elektriciteitsleidingen te waarborgen en onderbrekingen in de energielevering en telecommunicatie te voorkomen.

De ministers wijzen op het maatschappelijke belang van actuele en volledige kennis van de ligging van de leidingen. Deze kennis moet toegankelijk zijn voor alle betrokken partijen. De huidige informatievoorziening bij graafwerkzaamheden kent een aantal zwakke plekken. Deze zijn:

- Niet in alle gevallen winnen gravers informatie in over de ligging van kabels en leidingen onder de grond.
- De geleverde informatie is niet altijd juist of adequaat.
- Er wordt niet altijd zorgvuldig van de geleverde informatie gebruik gemaakt.

De wet regelt zowel de plichten van netbeheerders en eigenaren van kabels en leidingen, als ook de plichten van zogeheten grondroerders (gravers). Over de inhoud van de regeling en de verdeling van verantwoordelijkheden zullen ambtenaren van de ministeries van EZ, VROM en V&W op korte termijn overleggen. Daarna beginnen zij met het opstellen van de regeling. Of het Kabels- en Leidingen Informatiecentrum (Klic) hierin een rol zal vervullen, wordt later bezien. Op dit moment is het doen van een melding bij het Klic niet wettelijk verplicht, waardoor benodigde informatie niet in alle gevallen wordt opgevraagd. Bovendien kwam Klic recentelijk in een kwaad daglicht te staan omdat uit een rapport van Rijkswaterstaat zou blijken dat de informatie bij Klic in veel gevallen niet klopt. Het rapport schrijft in dat verband van grote veiligheidsrisico's die zelfs zo groot zijn dat een ramp onafwendbaar lijkt.

Begin augustus stelt de PvdA voor een APK-keuring voor elektra- en gasinstallaties in te stellen. Energiebedrijven moeten regelmatig de gas- en elektriciteitsinstallaties in woningen controleren. Zo'n APK-keuring zou de veiligheid vergroten. De PvdA wil dat minister Dekker (VROM) hier werk van maakt. De VVD en een aantal kleine partijen zijn het hiermee eens, waarmee er een meerderheid in de Tweede Kamer voor verplichte keuring is. Het CDA legt de verantwoordelijkheid bij de bewoner.

Eind augustus gaan Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) en het ministerie van VROM met elkaar in gesprek over controle na de gasontploffingen van de afgelopen tijd in Den Haag en Rotterdam. VROM en VNG zijn er nog niet uit wie verantwoordelijk is voor de controle op gas- en elektrische installaties. Ze zijn het er wel over eens dat de huiseigenaar verantwoordelijk is voor de veiligheid van de installatie. Maar de partijen weten nog niet hoe ze die verantwoordelijkheid moeten waarborgen en wie de installatie moet controleren. De VNG heeft als voorwaarde gesteld dat dit niet op het bordje van de overheden moet terechtkomen.

Gewijzigde Elektriciteitswet en Gaswet naar Tweede Kamer

Op 15 december stuurt minister Brinkhorst van EZ wetsvoorstellen voor wijziging van de Elektriciteitswet en de Gaswet naar de Tweede Kamer. De wijzigingen zijn geïnstigeerd door de implementatie van EU-richtlijnen en bedoeld om het toezicht op het netbeheer aan te scherpen. Het doel van de wijziging is het versterken van de positie van consumenten op de geliberaliseerde Europese markt voor elektriciteit en gas.

De minister schrijft in zijn toelichting bij het wetsvoorstel dat hij er zeer bewust voor kiest om de algemene eisen uit de Europese richtlijnen nader in te vullen. Die invulling bestaat uit concrete maatregelen die zich richten op de betrouwbaarheid van het transport van elektriciteit en gas, de handhaving van de Elektriciteitswet en de Gas-

wet, en op de mogelijkheid om snel doeltreffende voorzieningen te kunnen treffen in geval van tekortkomingen in het netbeheer. Publieke belangen als de beschikbaarheid van energie tegen aanvaardbare prijzen, leveringszekerheid, kwaliteit en veiligheid en marktordening en toezicht zijn in deze wetten volgens de minister beter gewaarborgd.

In het wetsvoorstel worden ook de bevoegdheden van de minister van EZ en de toezichthouder DTe aangescherpt en verduidelijkt. De minister zal op een aantal punten de ruimte voor de toezichthouder vastleggen in ministeriële regelingen. Hiermee wordt het helderder dat de minister de verantwoordelijkheid draagt voor beleid en regelgeving en dat DTe uitvoert en toeziet op de naleving van de regelgeving.

DTe krijgt meer bevoegdheden en zal daardoor slagvaardiger invulling geven aan zijn handhavingstaak. De maximale boete voor de categorie zware overtredingen wordt 10% van de omzet van de betrokken onderneming. Verder bevat het wetsvoorstel aangekondigde wijzigingen zoals het verschaffen van informatie door stroomleveranciers aan hun afnemers over de brandstofmix die voor de stroomopwekking is gebruikt en de daarbij behorende milieukwaliteit van de geleverde elektriciteit.

Voor de veiligheid en betrouwbaarheid van de netten worden aanvullende waarborgen opgenomen. Zo wordt een nieuw tariefreguleringsstelsel ingevoerd. Goede netkwaliteit wordt daarin beloond met hogere toegestane nettarieven, terwijl minder goede netkwaliteit leidt tot een korting op die tarieven. Daarnaast worden netbeheerders er toe verplicht om te beschikken over een toereikend kwaliteitsbeheersingssysteem. Elke twee jaar moeten zij dit vastleggen in een openbaar kwaliteitsplan.

De switchverplichting van een netbeheerder, die het mogelijk maakt dat afnemers desgewenst van leverancier kunnen wisselen, wordt in de wet opgenomen. De DTe kan deze verplichting via bestuurlijke boetes handhaven. Het economisch eigendom van het netwerk moet bij de netbeheerder berusten. Hierdoor is het onafhankelijk netbeheer beter gewaarborgd en is de netbeheerder beter toegerust om zijn wettelijke taak uit te oefenen. Verder krijgt de overheid extra mogelijkheden om in te grijpen in het geval van tekortkomingen in het netbeheer. EZ kan een zogenaamde stille curator aanstellen die tijdelijk het bestuur van een netbeheerder kan overnemen.

Kernenergie in 2003: op zoek naar een open discussie

Energie-expert en ex-hoogleraar Rob Kouffeld opent de discussie rond kernenergie op 3 januari in het Financieele Dagblad. Hij claimt dat een waterstof-economie niet mogelijk is zonder kernenergie. Waterstof wordt door velen gezien als hét lange termijnalternatief voor fossiele brandstoffen. Volgens Kouffeld is kernenergie veruit de beste bron van waterstof: 'Als je ja zegt tegen de waterstofeconomie, zeg je ja tegen kernenergie.' Waterstof is een energiedrager, geen energiebron. Waterstof wordt nu het voordeligst gemaakt uit aardgas, en daarmee is waterstof geen alternatief voor fossiele brandstoffen. Volgens Kouffeld moet daarom naar kernenergie worden gekeken als toekomstige energiebron en moet de overheid onderzoek op dit terrein stimuleren. Volgens Kouffeld zijn de centrales nu al veilig, alleen het radioactief afval is een probleem. Kouffeld ziet dat voornamelijk als een maatschappelijk probleem. Hij is van mening dat het afval bovengronds moet worden opgeslagen, omdat de mens er dan de meeste controle op heeft.

Kernenergie is een belangrijk thema van het energiebeleid in de verkiezingen op 22 januari. De linkse partijen sturen massaal aan op een vervroegde sluiting van kerncentrale Borssele en een moratorium op nieuwe nucleaire opwekkingscapaciteit. Het CDA wil Borssele voorlopig openhouden, maar is vooralsnog tegen de bouw van nieuwe kerncentrales. VVD en LPF houden kernenergie als klimaatvriendelijke optie nadrukkelijk open. Alle partijen noemen het stimuleren van alternatieve energiebronnen als prioriteit. De energiehoofdstukken in de partijprogramma's zijn nauwelijks gewijzigd sinds de verkiezingscampagne in het voorjaar van 2002, maar in het energiedebat staat de kwestie-Borssele hoog op de politieke agenda. D66 en de SP hebben de sluiting van Borssele in hun programma opgenomen. Dit in tegenstelling tot de VVD, die kernenergie -'indien veilig'- nadrukkelijk als optie openhoudt. Ook de LPF is voor het openhouden van Borssele. CDA is tegen vervroegde sluiting van Borssele omdat dit een enorme kapitaalvernietiging zou betekenen en omdat Nederland mede dankzij Borssele een uitstekende internationale kennis heeft opgebouwd op het gebied van kernenergie. Die kennis wordt toegepast in diverse landen in Oost Europa en de voormalige Sovjetunie. De bouw van nieuwe kerncentrales is voor het CDA niet aan de orde.

De Tweede Kamer verzet zich in juni tegen een voorlopige richtlijn van de Europese Commissie over de ondergrondse opslag van kernafval. Brussel werkt aan afdwingbare regels voor de kerncentrales en voor de opslag van het afval dat daar wordt geproduceerd. Met name in de nieuwe landen van de Europese Unie zijn veel onveilige centrales die een groot risico vormen. De Kamer voelt niets voor ondergrondse opslag omdat de kosten en de effecten er van nog volstrekt onduidelijk zijn. De eis van de terugneembaarheid van het afval weegt daarbij zwaar.

Op 19 augustus lijkt de tijd echt rijp voor een hernieuwde discussie over kernenergie. In een brief van het Presidium van de Tweede Kamer aan zijn leden wordt voorgesteld een parlementaire themacommissie Technologiebeleid in te stellen, en de Kamer stemt daarmee in. Doel van de nieuwe commissie is om de politieke meningsvorming over de maatschappelijke aspecten van een aantal belangrijke technologieën te bevorderen. Hierdoor kan de politiek, meer dan tot dusver anticiperend, initiërend en daardoor agendabepalend optreden. De politiek komt met deze commissie tegemoet aan de kritiek uit de samenleving, de wetenschap en het bedrijfsleven dat de politieke aandacht voor een gericht wetenschaps- en technologiebeleid tekort schiet en dat het accent te sterk is gericht op incidenten.

In de brief suggereert het Presidium dat de nieuwe commissie zich allereerst moet richten op de gebieden biotechnologie, nanotechnologie, informatie- en communicatietechnologie, en (kern)energietechnologie. Het laatste onderwerp, de toekomst van de energievoorziening, zal de komende tijd ook op de politieke agenda komen, volgens het Presidium. In dat verband vindt men de tijd rijp voor een hernieuwde discussie over kernenergie. De invloed van de Kyoto-doelstellingen op het gebied van CO₂-reductie, het terrorisme, de afhankelijkheid van olie, en liberalisering van de Europese energiemarkt zijn allemaal factoren die in zo'n discussie aan de orde moeten komen. Daarbij zal ook aandacht worden besteed aan het kernafvalprobleem. Na de vakantie, eind augustus, vindt de invulling plaats.

Op 22 september blijkt het ministerie van VROM fel tegen het nieuwe debat over kernenergie te zijn. Niet alleen de themacommissie beweegt zich op dit terrein: ook

het Rathenau-instituut in Den Haag is zo'n discussie aan het voorbereiden met het project *Kernenergie op herhaling?* Dit project zou moeten uitmonden in een publiek debat over de bouw van kerncentrales. Staatssecretaris Van Geel vindt dat een nieuwe discussie sluiting van de kerncentrale Borssele in 2013 in de weg staat. Kernenergie is volgens voorstanders gunstig om het klimaatprobleem aan te pakken omdat kernenergie weinig broeikasgas veroorzaakt. Van Geel vindt de formalisering van dat sluimerend debat echter onwenselijk.

Koningin Beatrix veroorzaakt eind september commotie door het Hoogradioactief Afval Behandeling en Opslag Gebouw (HABOG) op industrieterrein Vlissingen-Oost te openen. Met een druk op de knop laat zij op symbolische wijze een vat met hoogradioactief afval in de grond verdwijnen. Diverse organisaties in Zeeland en Greenpeace wijzen de officiële opening door koningin Beatrix af. Een aantal heeft via brieven de koningin verzocht niet naar Vlissingen te komen. Ongeveer vijftien actievoerders van onder meer SP Zeeland en GroenLinks zijn bij de opening aanwezig om tegen de openingshandeling te protesteren.

In het HABOG-gebouw zal voor ten minste honderd jaar hoogradioactief afval worden opgeslagen, afkomstig van de kerncentrales in Dodewaard en Borssele en de onderzoeksreactoren in Petten en Delft. Het oranje geschilderde gebouw, met daarop in groene letters formules van Einstein en Planck, zal bij iedere schilderbeurt een tintje lichter worden geverfd om de afname van de warmteproductie te symboliseren. Over honderd jaar moet een wit gebouw zijn overgebleven.

Op 30 oktober staat energieproducent EPZ stil bij het feit dat de Kerncentrale Borssele dertig jaar stroom levert aan het Nederlandse elektriciteitsnet. Borssele is de enige kerncentrale in ons land en produceert ongeveer 3,5% van de dagelijkse stroombehoefte. Hoewel de centrale in deze periode zonder noemenswaardige incidenten en vrijwel ononderbroken stroom produceerde, is er altijd veel om te doen geweest. Om recht te doen aan de discussies, de actuele ontwikkelingen en de vele meningen die over kernenergie heersen, organiseert EPZ ter ere van het dertig-jarig bestaan van de centrale een discussie.

De discussie gaat over de maatschappelijke acceptatie van techniek. Waarom stuiten sommige technologische ontwikkelingen op grote maatschappelijke weerstand? Is dat altijd zo geweest en wat kun je er aan doen? EPZ stelt de vraag of en onder welke voorwaarden kernenergie een maatschappelijk geaccepteerde vorm van energieopwekking kan worden. Voor de dialoog zijn voor- en tegenstanders uitgenodigd. Verder heeft EPZ ter gelegenheid van dit symposium een publicatie samengesteld waarin de verschillende invalshoeken ten opzichte van kernenergie aan de orde komen.

Vijf stichtingen spreken zich in de publicatie 'Beter besteed' (november) uit vóór kernenergie en tegen windenergie. Volgens de stichtingen zijn regels op het gebied van milieu, volksgezondheid en ruimtelijke ordening vaak niet gebaseerd op harde wetenschappelijke gegevens. Het schrappen van zulke niet-onderbouwde regels kan jaarlijks 5 tot 10 miljard euro opleveren. Volgens Heidelberg Appeal Nederland, Stichting Klimaat, Stichting Kernvisie, het Platform Nederlandse Luchtvaart en de Edmund Burke Stichting moet Nederland een Groene Rekenkamer krijgen. Deze moet beleidsvoornemens en wetsvoorstellen aan wetenschappelijke gegevens toetsen, de doelmatigheid van regels analyseren en de mogelijke risico's van beleid verhelderen.

In 'Beter Besteed' wordt de tijd rijp geacht voor een nieuw debat over kernenergie in Nederland: Frankrijk en Finland zijn kerncentrales aan het bijbouwen en volgens 'Beter besteed' is er een andere sfeer rond kernenergie ontstaan. De Franse leveringszekerheid van elektriciteit spreekt tot de verbeelding. Nederland importeert 20% van zijn stroom, waarvan een deel uit Frankrijk. Opwekking van 70% van het stroomverbruik met kernenergie zal volgens 'Beter Besteed' leiden tot een jaarlijkse besparing van 0,7 miljard euro. De hierboven genoemde stichtingen geven voorbeelden van wetgeving die naar hun opvatting is 'ingegeven door publieke en politieke perceptie' en die niet is gebaseerd op wetenschappelijk onderzoek.

Eneco sluit de discussie in 2003 af met een oproep om kernenergie weer op de politieke agenda te zetten. Volgens Eneco moet er voor 2010 een fundamentele discussie komen over het gebruik van nucleaire energie in Nederland op de lange termijn. De vraag naar energie groeit en de fossiele brandstoffen zullen ooit uitgeput raken. Bovendien zorgen deze bronnen voor de uitstoot van CO₂. Hoezeer duurzame energie ook van belang is, de opwekking is te gering om aan de vraag te voldoen. Daarom moet Nederland een serieuze discussie voeren over kerncentrales.

Klimaatbeleid

Nederland moet volgens het Kyoto-protocol de uitstoot van broeikasgassen in de periode 2008-2012 met 6% verminderen ten opzichte van 1990. De helft van deze verplichting gebeurt in eigen land, de andere helft kan ook in het buitenland. Naast samenwerkingsprojecten met ontwikkelingslanden (Clean Development Mechanism) zijn er ook samenwerkingsprojecten met andere industrielanden (Joint Implementation).

Clean Development Mechanism

Het CDM heeft een drieledig doel. Naast het stimuleren van duurzame energie en schone technologieën in ontwikkelingslanden draagt het bij tot een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen. Ook biedt CDM de mogelijkheid industrielanden te helpen om een deel van hun reductieverplichtingen kosteneffectief in het buitenland te realiseren. In 2003 is een aantal initiatieven in dit kader ontwikkeld. Investeerders in duurzame energie, energiebesparing of schone technologie kunnen hiervoor projectvoorstellen indienen. De projectvoorstellen kan men indienen bij de door VROM gecontracteerde intermediairs: de Wereldbank, International Finance Corporation (IFC), de regionale ontwikkelingsbank van de Andes (CAF) en sinds kort ook de Rabobank.

Het ministerie van VROM tekent op 29 januari een samenwerkingsovereenkomst met Nicaragua om de uitstoot van broeikasgassen aan te pakken. De landen spreken af dat Nederland maximaal 5 miljoen ton CO₂ reducties in Nicaragua kan kopen die worden uitgespaard met duurzame energieprojecten. Nederland mag deze uitgespaarde tonnen CO₂ meetellen bij de eigen reductieverplichting. Nicaragua is het zevende land waarmee VROM een contract afsluit. Eerder zijn er soortgelijke overeenkomsten gesloten met Panama, Colombia, Costa Rica, Guatemala, El Salvador en Uruguay.

Staatssecretaris van Geel keurt op 13 maart 18 klimaatprojecten in ontwikkelingslanden goed met als doel ruim 16 Mton CO₂ te reduceren. Deze uitgespaarde tonnen CO₂ mag Nederland opkopen en meetellen bij de eigen reductieverplichting. Het gaat hier om projecten op het gebied van duurzame energie en schone technologieën in India,

Panama, Brazilië, Jamaica, Bolivia, El Salvador, China, Indonesië en Costa Rica. Het belangrijkste criterium bij de selectie was dat projecten moeten leiden tot een geloofwaardige vermindering van CO₂-emissies. Met de keuze van de 18 projecten wordt de selectiefase van de openbare aanbestedingsprocedure van de CERUPT (Certified Emission Reduction Unit Procurement) tender van Senter afgerond. Deze projecten worden ter goedkeuring voordragen aan het CDM Executive Board van het klimaatsecretariaat van de Verenigde Naties. Daarna kunnen de emissiereducties uit deze projecten worden verhandeld. Deze laatste fase zal nog 6-9 maanden in beslag nemen.

Gemeentelijk klimaatbeleid

Eind maart schrijft staatssecretaris Van Geel een brief aan de colleges van de gedeputeerde staten van de provincies en het Interprovinciaal Overleg (IPO). Daarin roept Van Geel provincies op om een actief klimaatbeleid te voeren. Provincies kunnen daarvoor gebruik maken van de subsidieregeling BANS klimaatconvenant. De staatssecretaris roept de provincies op om in het komend provinciaal beleid prioriteit te geven aan klimaatbeleid. Provincies en gemeenten zijn essentieel om de nationale klimaatdoelstellingen te realiseren. Vooral op lokaal niveau moeten voornemens worden omgezet in concrete projecten, zoals duurzame energieprojecten en energiebesparing in de gebouwde omgeving. Vorig jaar hebben het Rijk, IPO en VNG een convenant ondertekend. Daarin is afgesproken dat provincies en gemeenten zich meer gaan inzetten voor de reductie van de emissie van broeikasgassen.

Het ministerie van VROM heeft voor het lokaal klimaatbeleid 37 miljoen euro beschikbaar gesteld. Gemeenten, stadsdelen en provincies kunnen tot 1 augustus 2004 deze subsidie aanvragen. Provincies kunnen deze subsidie aanvragen, wanneer de prestatiekaart is vastgesteld. Naar verwachting wordt deze kaart in mei in de Staatscourant gepubliceerd. In deze kaart wordt aangegeven welke activiteiten van de provincies in aanmerking komen voor subsidie.

Rapport Algemene Rekenkamer

In april verschijnt het jaarverslag van de Algemene Rekenkamer. Daaruit blijkt dat de kans klein is dat Nederland de in het Kyoto-protocol afgesproken daling van de CO₂-uitstoot zal halen. Belangrijkste oorzaak is de gebrekkige samenhang in het Nederlandse beleid. Voor de verschillende sectoren, zoals industrie, landbouw en verkeer, zijn wel maatregelen bedacht, maar deze zijn niet op elkaar afgestemd. Door onder meer het afblazen van de kilometerheffing en de aanleg van extra wegen verwacht de Rekenkamer eerder een stijging dan een daling van de uitstoot voor de vervoerssector. De minister verwacht echter niet dat het zo'n vaart zal lopen en wijst op andere maatregelen die hier tegenover staan, zoals het langer openhouden van de kerncentrale in Borssele.

In april stelt het RIVM dat de voorsprong van Nederland op milieugebied ten opzichte van andere Europese landen afneemt. Dit komt omdat Nederland milieuproblemen, zoals klimaatverandering, liever in Europees verband wil oplossen. Meer dan 80% van het milieu- en natuurbeleid in Nederland wordt door Brussel voorgeschreven. Wel constateert het RIVM dat Nederland nog altijd meer milieumaatregelen neemt dan gemiddeld in de Europese Unie. Dit compenseert veel van de milieudruk die in ons land ontstaat door de hoge dichtheid van bevolking, industrie, vee en transport. Europese milieuregelgeving trekt achterblijvers zoals de Zuid-Europese landen en het Verenigd Koninkrijk in het 'peloton', terwijl Nederland zich laat 'terugzakken' en zich

richt op het voldoen aan de Europese milieuverplichtingen. De Nederlandse regering wil inzetten op een krachtig internationaal milieubeleid. Dit kan milieukosten besparen omdat Europese maatregelen vaak goedkoper zijn dan nationale maatregelen.

Nederlandse maatregelen om het broeikasgaseffect terug te dringen worden vooral uit overheidssubsidies betaald. Vandaar dat het RIVM concludeert dat bij klimaatbeleid het principe van de vervuiler betaalt nog niet echt van toepassing is. Andere milieumaatregelen komen veel meer voor rekening van burgers en bedrijven. Het klimaatbeleid is de grootste uitgavenpost op de milieubegroting van het Rijk. Klimaatgeld wordt in 2003 wel efficiënter ingezet. Verlaging van subsidies op energiebesparing en groene stroom gaan een besparing van 500 miljoen euro per jaar opleveren. Deze bezuiniging heeft nauwelijks negatieve effecten voor het milieu. Europese afspraken, zoals de recent overeengekomen CO₂-emissiehandel voor bedrijven, verlagen de milieukosten en maken het eenvoudiger deze door te berekenen aan de vervuiler.

In juli stelt staatssecretaris Van Geel van VROM een vernieuwd milieubeleid voor dat door de ministerraad wordt aanvaard. Veel milieuproblemen zijn grensoverschrijdend en kunnen niet alleen op nationaal niveau worden opgelost. Zo wil Nederland de CO₂-uitstoot van het verkeer en het zwavelgehalte in scheepvaartbrandstoffen in Europees verband aanpakken. Nederland wil zich in Europees verband inzetten voor het verlagen van het zwavelgehalte in brandstoffen voor de scheepvaart en binnenvaart omdat dit gehalte in vergelijking met het wegverkeer nog steeds zeer hoog is. Het aanscherpen van de emissie-eisen voor scheepsbrandstoffen is effectief omdat hier tegen relatief lage kosten nog veel milieuwinst valt te halen. Ook wil Nederland de uitstoot van NO_x voor vrachtauto's en personenauto's terugdringen. Dit geldt met name voor dieselmotoren, omdat die meer NO_x en fijn stof uitstoten dan de benzinemotoren. Verder wil Nederland de CO₂ uitstoot van het verkeer terugdringen door de convenanten die de Europese Unie heeft afgesloten met de auto-industrie aan te scherpen en uit te breiden tot bestelauto's. De specifieke omstandigheden in Nederland, zoals hoge bevolkingsdruk en geografische ligging, maken een ambitieus milieubeleid noodzakelijk. Nederland heeft in de Europese Unie de hoogste dichtheid van bevolking, industrie, vee en transport. Milieuproblemen die samenhangen met intensieve landbouw, vervoer, industrialisatie en benedenstroomse vervuiling manifesteren zich hier vaak eerder en sterker.

Kwaliteitseisen hoogspanningsnetten

De Dienst uitvoering en toezicht Energie (DTe) stelt op 17 februari nieuwe kwaliteitseisen vast voor de hoogspanningsnetten. Dit zorgt voor duidelijkheid over het minimale kwaliteitsniveau voor de afnemers op het hoogspanningsnet, voornamelijk de elektriciteitsproducenten. De producenten weten nu precies welke kwaliteit zij op hun eigen aansluiting op elk moment mogen verwachten. De beheerders van de elektriciteitsnetten en de elektriciteitsproducenten probeerden al geruime tijd tevergeefs tot overeenstemming te komen over deze kwaliteitseisen voor hoogspanningsnetten.

DTe heeft na uitvoerig overleg met alle betrokken partijen de eisen zodanig vastgesteld dat netbeheerders de bestaande hoge kwaliteit van de netten blijven handhaven. Hierdoor kunnen de producenten de kwaliteit van hun stroom garanderen. Bij mindere kwaliteit moet men denken aan een spanningsdip waarop gevoelige apparatuur reageert. Stroomstoringen of stroomuitval hebben vaak te maken met de beschikbaarheid

van het product. Omdat het hoogspanningsnet dubbel is uitgevoerd doen de meeste storingen zich voor op laag- en middenspanningsniveau.

DTe stelt in dit besluit dat er niet alleen minimumcriteria moeten zijn maar ook aanvullende eisen voor wat betreft de gemiddelde kwaliteit van het hoogspanningsnet. Maar omdat onvoldoende betrouwbare gegevens beschikbaar zijn om deze eisen al te kunnen vaststellen, besloot DTe om de netbeheerders het komende jaar extra metingen te laten uitvoeren. Op basis van deze gegevens zal DTe medio 2004 aanvullende normen voor de gemiddelde kwaliteit vaststellen.

De nu vastgestelde criteria beschrijven de minimale kwaliteit die de hoogspanningsnetten moeten hebben. Onafhankelijk van de locatie in het net moet het netwerk op elk moment aan ten minste de nu vastgestelde kwaliteitseisen voldoen. Dit betekent voor de netbeheerder dat hij ervoor moet zorgen dat de gemiddelde kwaliteit van het net op een substantieel hoger niveau ligt dan de voorgeschreven minimumeisen. Voor de toekomst blijft hiermee de internationaal gezien hoge kwaliteit van de Nederlandse elektriciteitsnetten gegarandeerd.

Kwartje van Kok: opnieuw onderwerp van politieke campagne

Tijdens de verkiezingscampagne voor de Tweede Kamer van januari 2003 is het Kwartje van Kok, net als tijdens de campagne voor 2002, onderwerp van debat. Het kwartje van Kok is een accijns op benzine sinds 1991 en levert jaarlijks 500 miljoen euro op voor de staat.

De PvdA wil het 'kwartje van Kok' apart zetten in een Fonds voor bereikbaarheid en leefkwaliteit. Zij wil het niet via de benzinepomp teruggeven aan automobilisten, maar gebruiken voor investeringen in het openbaar vervoer, de aanpak van files en natuurherstel. Uit het fonds zou jaarlijks 100 miljoen naar de aanleg van nieuwe natuurgebieden gaan. Een even groot bedrag wordt uitgetrokken voor achterstallig onderhoud aan het spoor. Maar ook knelpunten in het wegennet moeten worden aangepakt. De projecten zijn verspreid over het hele land. Concrete voorbeelden zijn: Randstadrail, spoorwegemplacements in Venlo en Roosendaal, veiligheid langs de Maas, de tunnel bij Sluiskil, wegen bij Leeuwarden en Sneek en de A28 tussen Zwolle en Meppel.

In het regeerakkoord van 2002 hebben VVD, LPF en CDA afgesproken het kwartje in 2004 aan de benzinepomp terug te geven door verlaging van de brandstofprijzen. Het CDA is hier inmiddels van teruggekomen en wil het, net als de PvdA in een apart fonds stoppen en gebruiken voor wegen en openbaar vervoer. De VVD houdt vast aan teruggave van het kwartje aan de pomp.

Twee pomphouders uit Hoogeveen en Winterswijk beginnen op 8 januari een landelijke posteractie tegen het Kwartje van Kok. De actievoerders zijn bestuurslid van branchevereniging BETA en voeren de campagne namens deze instantie. Omdat het 'Kwartje van Kok' dertien jaar geleden als tijdelijke maatregel is opgezet, voelen ze zich naar eigen zeggen steeds meer doorgeefluik van de belastingdienst. De eerste poster wordt officieel overhandigd aan VVD-lid Hans Wiegel, bij tankstation Doorten in het Drentse Pesse.

Ministerraad keurt wetsvoorstel emissiehandel goed

De ministerraad stemt op 19 december in met een wetsvoorstel van staatssecretaris Van Geel (Milieu) om emissiehandel vanaf 2005 mogelijk te maken. Het systeem van emissiehandel is een nieuw instrument om de emissies van CO₂ en NO_x (stikstofoxiden) terug te dringen. Via de handel in emissierechten kunnen bedrijven de emissiereductie van deze stoffen op een economisch voordelige manier uitvoeren. Bovendien biedt de emissiehandel flexibiliteit en keuzevrijheid aan bedrijven. Een bedrijf kan zelf de afweging maken op welke wijze het de reductie realiseert: door maatregelen in eigen bedrijf te nemen of door de reducties van een ander bedrijf te kopen.

Nederland is gehouden aan internationale afspraken over het terugdringen van stikstofoxiden en broeikasgassen. Deze afspraken zijn vastgelegd in respectievelijk het Gotenburg protocol over grensoverschrijdende luchtvervuiling en het Kyoto-protocol. Voor CO₂-emissiehandel moet Nederland een EU-richtlijn implementeren.

De grote industrie mag vanaf 2010 niet meer dan 55.000 ton NO_x per jaar uitstoten, terwijl de uitstoot nu nog 90.000 ton bedraagt. De ministerraad stemt met het wetsvoorstel in en zendt het voor advies naar de Raad van State. De tekst van het wetsvoorstel en van het advies van de Raad van State worden pas openbaar bij indiening bij de Tweede Kamer.

Noord-Hollandse gemeenten tekenen klimaatovereenkomst

Op 24 november tekent de provincie Noord Holland met meer dan 10 Noord-Hollandse gemeenten een klimaatovereenkomst. Deze gemeenten dienen ook hun plan van aanpak voor Klimaatbeleid in bij het ministerie van VROM. In totaal hebben meer dan 24 gemeenten in Nederland een klimaatafspraak getekend. Noord Holland is koploper.

De Noord-Hollandse gemeenten hebben de afgelopen tijd intensief gewerkt aan een plan van aanpak om de CO₂-uitstoot in de eigen gemeente te verminderen. Daarmee werken zij aan de provinciale doelstelling om eind 2005 1,13 Mton CO₂ te reduceren, vergelijkbaar met 170.000 huishoudens. Ook dragen zij bij aan de landelijke doelstelling om 6% CO₂-reductie in 2010 en 10% duurzame energie (in 2020) te halen.

De gemeenten krijgen van VROM een financiële ondersteuning in het kader van het Bestuursakkoord Nieuwe Stijl Klimaatconvenant (BANS). Dit bedrag dekt de helft van de personele kosten en kosten voor communicatie. De andere helft betalen de gemeenten zelf. Ook krijgt men toegang tot de provinciale subsidies voor duurzame energie zoals warmtepompen, zonnecellen, biomassa-installaties of een CO₂-arm gemeentegebouw.

Ook de provincie Noord Holland ondersteunt de gemeenten met subsidies. Deze zijn bestemd voor duurzame energiemaatregelen. Daarnaast is er het CO₂-Servicepunt; de accountmanagers van het Servicepunt begeleiden gemeenten bij het opstellen en uitvoeren van klimaatbeleid. Tot nu toe heeft de provincie al met 14 gemeenten een klimaatafspraak ondertekend. Men streeft er naar om vóór eind 2005 met 80% van de Noord-Hollandse gemeenten een overeenkomst te hebben gesloten.

Platform markt en milieu

Tijdens een persconferentie op donderdag 18 september overhandigt het Platform Markt & Milieu aan minister Brinkhorst (EZ) en staatssecretaris Van Geel (VROM) een manifest met een oproep om meer leiderschap te tonen. Het Platform Markt en Milieu vertegenwoordigt een brede groep bedrijven en maatschappelijke organisaties. De participanten zijn Akzo Nobel, Essent, Echte Energie, FNV, Gasunie, Milieudefensie, MKB-Nederland, Rabobank, Shell, Triodos Bank, Wereld Natuur Fonds, IVM en CE. Het Platform pleit er in het manifest voor dat de overheid een markt moet creëren waarin duurzaamheid van energiebronnen en milieuverbetering op natuurlijke wijze tot ontwikkeling komen. De Nederlandse regering moet volgens het Platform krachtige stappen zetten in de richting van een duurzame energiehouding. De markt kan én moet daarbij een belangrijke rol spelen, maar de overheid moet de regie in handen nemen.

De vier belangrijkste doelen waarop de overheid zich moet richten zijn klimaatverandering, verzuring, betaalbaarheid en voorzieningszekerheid. In dat kader pleit het Platform Markt & Milieu voor:

- Een effectief Europees en uiteindelijk mondiaal emissiehandelssysteem voor broeikasgassen (CO₂).
- Een nationaal systeem voor verzurende stoffen.
- Een sterker Europees beleid gericht op energiebesparing en duurzame energie.
- Een krachtig innovatiebeleid ter versterking van de positie van het Nederlands bedrijfsleven.

Het Platform benadrukt het belang van consistent beleid voor de lange termijn. Met name voortschrijdende normstelling, bijvoorbeeld voor auto's, motoren maar ook woningbouw, zouden een goede bijdrage kunnen leveren. Verder vraagt het platform om een consistent Europees stimuleringsbeleid voor duurzame energie, dat langjarige zekerheid biedt. Brinkhorst en Van Geel zijn blij met het initiatief. Volgens de minister van EZ zal zijn beleid voor de lange termijn zeker niet vrijblijvend zijn. Brinkhorst wil in 2004 al tien experimenten in het energietransitie gereed hebben waarin het Platform Markt & Milieu al een deel van zijn pleidooi zal moeten kunnen terugvinden.

Prinsjesdag

Op 17 september, Prinsjesdag, spreekt de koningin in de Ridderzaal te Den Haag de leden van de Eerste en Tweede Kamer toe. In de Troonrede vertelt de koningin wat de regering van plan is voor het komende jaar. De meeste onderwerpen staan in het teken van bezuinigingen.

Het kabinet zal de verplichtingen uit het Kyoto-protocol over klimaatverandering nakomen. Dat betekent dat de uitstoot van broeikasgassen in de periode 2008-2012 met 6% moet afnemen ten opzichte van 1990. Om dit doel te bereiken moeten alle sectoren een bijdrage leveren. Deze boodschap herhaalt de minister van VROM in haar toelichting op de begroting die tijdens Prinsjesdag is gepresenteerd. Dit najaar zal het ministerie de Tweede Kamer informeren over hoeveel elke sector maximaal nog aan CO₂ mag uitstoten. In 2004 zal VROM de Wet milieubeheer wijzigen om in 2005 een systeem van CO₂-emissiehandel mogelijk te maken.

Emissierechten

Per 1 april 2004 wordt bij de Europese Commissie een plan ingediend voor de verdeling van emissierechten. Verder wil VROM de uitvoering van convenanten voortzetten. In 2004 zal er een nieuwe raming van de emissies komen. Als dan blijkt dat er tegenvallers dreigen, kan de minister, naar eigen zeggen reservemaatregelen inzetten. Welke dat zijn, is nog niet bekend. Ook in het buitenland neemt Nederland maatregelen om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. In 2004 zal de overheid weer nieuwe samenwerkingsverbanden met diverse ontwikkelingslanden afsluiten. Het bedrag dat beschikbaar is voor het terugdringen van broeikasgassen in ontwikkelingslanden wordt in 2004 met 36 miljoen euro verminderd. Volgens VROM is dit geen bezuiniging, maar blijkt het goedkoper te zijn dan men dacht om broeikasgasreducties in het buitenland te realiseren.

CO₂-reductie van 30%

Het Kyoto-protocol is volgens VROM slechts een bescheiden stap om de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen. Voor de periode na 2012 is een hogere ambitie nodig. Staatssecretaris Van Geel stelt daarom voor om uiterlijk in 2030 de uitstoot van broeikasgassen voor industrielanden met 30% te verminderen ten opzichte van 1990. Dit doel is in lijn met het Nationaal MilieubeleidsPlan (NMP) en komt overeen met ambities die door de Duitse, Franse en Britse regering zijn geformuleerd. Nederland zal als voorzitter van de Europese Unie in de tweede helft van 2004 het Europese standpunt uitdragen bij de internationale onderhandelingen over klimaat.

Bezuiniging op EPR

Op de energiepremieregeling, een subsidieregeling voor CO₂-beperkende apparaten en installaties, bezuinigt VROM in 2004 48 miljoen euro. Dit betekent dat er in dat jaar nog 9 miljoen euro overblijft, vrijwel uitsluitend voor de Energieprestatieadviezen (EPA's). Hierdoor komen HR-ketels, dubbel glas, zuinige witgoedapparaten en isolatiemateriaal niet meer voor subsidie in aanmerking. Voor deze producten zijn de gevolgen echter minder zwaar omdat deze ook zonder de subsidie al redelijk verkocht werden. Voor zonnepanelen, zonneboilers en warmtepompen is de meerprijs echter zo hoog, dat de afzet ervan vrijwel zeker in elkaar zakt. Het ministerie van VROM zal de Tweede Kamer nog voor de behandeling van de VROM-begroting informeren hoe zij de energiepremieregeling precies zal voortzetten. Voor de vermindering van de uitstoot van broeikasgassen blijft naast de energiepremieregeling in 2004 nog 47 miljoen euro beschikbaar.

Regulerende Energie Belasting verdwijnt

De korting op de ecotaks, ook wel regulerende energiebelasting (REB) genoemd, op groene stroom verdwijnt. Het voordeel voor groene-stroomgebruikers, dat nu nog 2,9 eurocent per kWh bedraagt, wordt op 1 juli 2004 verlaagd tot 1,5 eurocent per kWh en op 1 januari 2005 helemaal afgeschaft. Deze bezuiniging is een van de vele maatregelen die het ministerie van Economische Zaken op zijn begroting heeft opgenomen, zo werd op Prinsjesdag duidelijk. Het kabinet verwacht echter dat deze ingreep geen effect heeft op de uiteindelijke prijs van groene stroom. De bovengenoemde korting wordt namelijk opgevangen door een verhoging van de MEP-subsidies. De MEP (Wet Milieukwaliteit ElektriciteitsProductie) regelt een subsidie voor producenten van groene stroom die daardoor hun elektriciteit voordeliger op de markt kunnen aanbieden. Door het afschaffen van de korting op de REB voor groene stroom hoopt de regering het zogeheten 'buitenlandlek' te dichten. De vroegere korting op de REB was

namelijk ook toegankelijk voor buitenlandse producenten van groene stroom. Terwijl de MEP alleen bestemd is voor binnenlandse producenten. Dit houdt in dat energiebedrijven die groene stroom verkopen die nu uit het buitenland afkomstig is, mogelijk wel de prijs van dit product op termijn zullen moeten verhogen. Het schrappen van de REB-korting zal de overheid een bezuiniging van 120 miljoen euro opleveren. Overigens zal de overheid de energiebelasting niet langer 'regulerend' noemen. Verder had minister Brinkhorst van EZ al aangekondigd dat ook grootverbruikers (>10 miljoen kWh of >10 miljoen m³ gas), over het topverbruik energiebelasting gaan betalen. Een uitzondering blijft bestaan voor grote bedrijven die aan energieconvenanten meedoen.

Het einde van de energiepremieregeling heeft weinig invloed op de terugverdientijd van investeringen in het isoleren van de woning. Dat blijkt uit berekeningen van Milieu Centraal, de landelijke vraagbaak over milieu en energie in huis. De kosten van het zelf isoleren van een schuin dak zijn met premie na 2,1 jaar terugverdiend, en zonder premie na 2,5 jaar, aldus Milieu Centraal. De kosten van spouwmuurisolatie zijn met energiepremie na 2,9 jaar terugverdiend, en zonder premie na 4,3 jaar. De kosten van extra isolerend glas (zogenaamd HR++ glas) zijn met premie na 8 jaar terugverdiend, en zonder premie na 9,1 jaar.

Reacties van verschillende organisaties

De reacties op de nieuwe begroting zijn over het algemeen negatief. De Woonbond is van mening dat huurders zwaar worden getroffen. Volgens Greenpeace zet het kabinet-Balkenende het milieu buitenspel. EnergieNed vindt dat het kabinet een onduidelijk beleid voert. Alleen het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) noemt het beleid efficiënt maar met 'afbreukrisico's'.

De Woonbond, de belangenvereniging van huurders, stelt dat de huurder 'onevenredig zwaar' wordt getroffen door de verhoging van de energiebelasting met 10 procent en het verdwijnen van de Energie Premie Regeling (EPR). Huurders zijn volgens de organisatie de dupe, omdat verhuurders verantwoordelijk zijn voor de isolatie van woningen. Nu dat duurder wordt, zien ze daar eerder vanaf, vreest de Woonbond. Het schrappen van diverse subsidiemogelijkheden zal voor de meeste huurders tot hogere woonlasten leiden. In een reactie op de Miljoenennota laakt Greenpeace de bezuinigingen die het milieubeleid raken. Zo is Greenpeace ontstemd over het verdwijnen van de Energie Premie Regeling.

Het milieu- en natuurbeleid van het kabinet is in de ogen van het RIVM efficiënt, maar er zijn aanzienlijke 'afbreukrisico's'. Of Nederland aan zijn internationale verplichtingen in het kader van de Kyoto-afspraken tegen de uitstoot van broeikasgassen kan voldoen, blijft voor het RIVM 'onzeker'. EnergieNed, de belangenbehartiger van de energiebedrijven in Nederland, vindt dat het kabinet een onduidelijk beleid voert op het gebied van zowel de groene stroom als energiebesparing. Het kabinet kondigt weliswaar aan knelpunten te gaan aanpakken, maar EnergieNed is er niet gerust op dat dit ook gebeurt. Het kabinet wil de vrijstelling van ecotaks op groene energie afbouwen en de Energiepremieregeling grotendeels afschaffen.

Na 1 januari 2005 komt uitsluitend nog binnenlands geproduceerde groene energie voor (productie)subsidie in aanmerking. Bedrijven die groene energie importeren

moeten dit nu in het binnenland inkopen. EnergieNed stelt dat door de vergunningen-problematiek dit binnenlandse aanbod echter moeizaam van de grond komt.

Voor de stimulering van energiebesparing voert de overheid een uiterst inconsistent beleid, volgens EnergieNed. De Energiepremiereregeling (EPR) en de Energieprestatieadviezen (EPA), gestart als nuttige besteding van de ecotaks opbrengsten, verdwijnen grotendeels als gevolg van de bezuinigingen bij het ministerie van VROM. Hiermee verdwijnen mogelijk alle subsidie-instrumenten om consumenten en bedrijven in bestaande bouw tot energiebesparing te bewegen. Onduidelijk is ook hier met welke verwachtingen de overheid deze regelingen in het leven had geroepen. EnergieNed pleit voor evaluatie van de doelmatigheid van de EPR en EPA alvorens ze af te schaffen.

Uit de begroting van EZ die op de derde dinsdag in september is gepresenteerd blijkt overigens dat de minister voor het energieonderzoek volgend jaar structureel 82,7 miljoen euro beschikbaar stelt. Dat betekent dat er geen bezuiniging plaatsvindt op energieonderzoek. Onder dit bedrag vallen de bijdragen aan Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN) en de uitgaven aan energiebesparing en duurzame energie (EDI-, DEN- en NEO-regeling). Wel krijgen de regelingen voor RD&D volgend jaar een nieuwe opzet. Voorts moet energieonderzoek aan prestatie-indicatoren gaan voldoen. Deze zijn:

- Concentratie van RD&D activiteiten op een beperkt aantal thema's (biomassa, nieuw gas, energieketens, gebouwde omgeving, opwekking en netten).
- Verhogen van het aandeel voor lange termijn onderzoek en demonstratie. Het budget voor lange termijn onderzoek loopt op van 22 miljoen euro in 2004, naar 32 miljoen euro in 2005 en 42 miljoen euro in 2006. Het budget voor demonstratie bedraagt 17 miljoen euro.
- Verlagen van het budget voor korte en middellange termijn onderzoek. Dit gaat van 47 miljoen euro in 2004, naar 37 miljoen euro in 2005 en 27 miljoen euro in 2006.
- Tenslotte is er de doelstelling om de EU-bijdrage aan Nederlands energieonderzoek te handhaven op het huidige niveau van 7 tot 8%.

Premie zonnepanelen moet blijven

In november pleiten de regeringspartijen CDA, VVD en D66 ervoor dat de premie voor zonnepanelen en energieadviezen behouden blijft. Zij willen hier ongeveer 20 miljoen euro voor vrijmaken. Omdat zonne-energie nog niet winstgevend is, moet deze schone energievorm gestimuleerd worden totdat ze wel loont, vinden de regeringspartijen. Het bezuinigen op energieadviseurs is evenmin een goede optie, aldus de Tweede Kamer. Deze geven adviezen over hoe een woning het best is te isoleren en zo weinig mogelijk energie verbruikt. Over twee jaar stelt de Europese Unie dergelijke adviezen verplicht bij woningverkoop. De oppositiepartijen GroenLinks, PvdA en SP willen de energiepremie ook behouden. Zij menen echter dat er meer geld voor nodig is dan de regeringspartijen willen vrijmaken.

Privatisering: zeker niet van netwerken, misschien van leveringsbedrijven

In 2003 is er opnieuw veel kritiek op privatisering van de energiesector. Steeds meer mensen, onder wie politici, twifelen aan de noodzaak om nutsvoorzieningen te privatiseren. Met name de voorzieningszekerheid is een cruciaal punt. Het privatiseren van netten zou volgens critici namelijk kunnen leiden tot onderinvesteringen. Aan het einde van het jaar verklaren de grootste partijen zich regelrecht tegenstander van privatisering van de gas- en stroomnetten. Het eerste kabinet-Balkenende bevriest de privatisering daarvan al tot 1 januari 2005. Over privatisering van leveringsbedrijven wordt nog getwijfeld.

In januari blijkt de PvdA geen voorstander van privatisering van nutsbedrijven meer te zijn. De PvdA, eerder aanhanger van de markt, zegt veel sceptischer te zijn geworden over de markt en wil weer controle kunnen uitoefenen op die zaken waar burgers politici op aanspreken. De PvdA wil daarom geen privatisering meer in sectoren als de energie- en watervoorziening, de gezondheidszorg, de spoorwegen en Schiphol: een betrouwbare en aanspreekbare overheid is belangrijker dan het onbekende voordeel van de marktwerking.

Netwerken

Op 10 februari pleit de PvdA voor publiekprivate investeringen in energienetwerken. De PvdA wil dat institutionele beleggers, zoals banken en pensioenfondsen, via participatiefondsen in publieke voorzieningen kunnen investeren. De PvdA zit midden in de formatiebesprekingen met het CDA en wil dit punt inbrengen. De PvdA noemt het energienetwerk, de telecom-infrastructuur en het openbaar vervoer als voorbeelden waarin private investeringen mogelijk moeten worden. De PvdA wil de publieke zeggenschap niet opgeven maar de 'tucht van de markt' enigszins binnenhalen.

Volgens de PvdA mogen participatiefondsen nooit een meerderheidsaandeel in de publieke voorzieningen krijgen. De PvdA zegt weinig op te hebben met 'hybride organisaties' als de NS, die zweven tussen markt en overheid. Bij vennootschappen als de energiebedrijven Nuon en Essent zijn overheden wel eigenaar, maar de commissarissen behartigen allereerst het belang van het bedrijf. De overheid heeft dus weinig te zeggen, volgens de PvdA. De PvdA wil dat de overheid in die vennootschappen en andere semi-publieke organisaties weer meer te zeggen krijgt, maar wel dat er privaat geld wordt geïnvesteerd in de publieke sector. De PvdA wil de komende vijf jaar zeker geen vergaande stappen zetten met privatiseringen.

Op 13 juni spreekt de Hoge Raad zich uit over de privaatrechtelijke aard van ondergrondse netwerken. Het hoogste rechtscollege in Nederland bevestigt een uitspraak van het gerechtshof dat ondergrondse netwerken als onroerende zaak moeten worden behandeld. Exploitanten van energie- en kabelnetwerken dreigen door deze uitspraak met belastingaanslagen op dit bezit te worden opgezaagd, wellicht zelfs met terugwerkende kracht. Als ondergrondse netwerken als onroerend goed moeten worden behandeld, moet bij verkoop 6 procent overdrachtsbelasting worden betaald. Mogelijk kunnen gemeenten er ook onroerendezaakbelasting (ozb) over heffen, tenzij leidingen, kabels en buizen in de grond onder de zogenaamde werktuigenvrijstelling in de ozb kunnen worden gebracht.

De uitspraak van de Hoge Raad komt als een verrassing omdat advocaat-generaal het college had geadviseerd het vonnis van het gerechtshof te vernietigen en adviezen van de advocaat-generaal worden vaak gevolgd. Concreet gaat het om de verkoop van een kabelnet in de gemeente Leusden. Het geschil is een uitvloeisel van de privatisering van netwerken: vroeger waren die in handen van (semi-)overheden die geen behoefte hadden aan verkoop ervan.

Op 1 september mengt een topambtenaar van het ministerie van Economische Zaken zich in de discussie. De directeur-generaal marktordening en energie van het ministerie van Economische Zaken Noé van Hulst neemt afscheid van het ministerie en bij deze gelegenheid spreekt hij zich uit over het privatiseringsbeleid. Volgens van Hulst is de stilstand rond privatisering een schijnoplossing. De ambtenaar van EZ meent dat de overheid de 'bevrozing' van privatisering van energienetten op korte termijn ongedaan moet maken. Gebeurt dit niet, dan komen volgens hem Nederlandse energiebedrijven als Nuon, Essent en Eneco op achterstand te staan ten opzichte van hun Europese concurrenten.

Eind november verschijnt een artikel in het Financieele Dagblad waaruit blijkt dat de privatisering van energienetten onder vuur ligt. De drie grootste partijen in de Tweede Kamer CDA, PvdA en VVD willen voorlopig niets weten van privatisering van de gas- en stroomnetten. De regering streeft dan vooralsnog naar privatisering van de netten per 1 januari 2005. De netwerken zijn op het moment van het artikel in handen van energiebedrijven als Nuon, Essent en Eneco. De aandeelhouders willen de bedrijven graag privatiseren. Vanuit de politiek bestaat nu echter regelrechte weerstand tegen het idee dat energienetwerken in handen komen van private partijen.

De PvdA en de linkse oppositie verzetten zich onomwonden tegen een mogelijke privatisering. De PvdA verwijst naar een onderzoeksrapport van het bureau Deloitte & Touche, waaruit zou blijken dat het in alle Europese landen vrijwel onmogelijk is voor toezichthouders om te controleren of bedrijven afgesproken investeringen in netwerken uitvoeren. Daarom moet volgens de PvdA de overheid de controle in eigen hand houden. Maar ook voor het CDA is 1 januari 2005 eigenlijk niet eens een optie. De VVD, van oudsher de grootste voorstander van privatisering, vindt het ook nog 'te vroeg' om over privaat eigendom van stroom- en gasnetten te praten.

Energiebedrijven

Op 1 juli, de laatste dag voor haar zomerreces, behandelt de Eerste Kamer een wijziging van de Overgangswet elektriciteitsproductiesector in verband met de vrijmaking van de energiemarkten. Tijdens het debat stelt de Kamer ook de privatisering van energiebedrijven aan de orde. De nieuwe minister van Economische Zaken in het kabinet CDA, VVD en D66 Brinkhorst wil daar dan nog niet teveel op vooruitlopen en wil zich eerst volledig concentreren op de vrijmaking van de energiemarkten, waarvan het laatste onderdeel - de kleinverbruikers - overigens wel al is uitgesteld tot 1 juli 2004. De minister zegt dat volledige privatisering tot 1 juli 2004 in ieder geval verboden is, en vrijwel uitgesloten tot 1 januari 2005. Ook zegt de minister dat privatisering, met het oog op de positie van de consument, niet mag leiden tot machtsposities op de markt, en verwijst hierbij naar een mogelijke fusie van de twee grootste energiebedrijven Nuon en Essent.

De minister vindt dat toezicht en handhaving door de Dienst Toezicht Energie (DTe) en bescherming van consumenten voor de vrijmaking van de markten op 1 juli 2004 goed geregeld moeten zijn. Dit moet geregeld worden in de Interventiewet die obstakels op de weg naar privatisering van energiebedrijven moet wegnemen. De Interventiewet wordt in het najaar van 2003 ingediend.

Op 15 oktober meldt minister Brinkhorst van Economische Zaken, mede namens minister Zalm van Financiën, in een brief aan de Tweede Kamer dat de opsplitsing van Gasunie in een zelfstandig transportbedrijf en twee handelsbedrijven van Shell en Esso (ExxonMobil) op dit moment niet mogelijk is. De onderhandelingen over de herstructurering van het Gasgebouw zijn opnieuw op niets uitgelopen. Voorlopig vindt er dus geen opsplitsing en privatisering van Gasunie plaats.

Het doel van de overheid, voor 50% eigenaar van Gasunie, was om ten eerste de transportactiviteiten en het netbeheer van Gasunie te verzelfstandigen. Dit zou dan een volledig staatsbedrijf moeten worden. De tweede stap in de opdeling was de splitsing van het handelsbedrijf. Daaruit zouden twee handelsbedrijven moeten ontstaan die naar de twee andere eigenaren Shell (25%) en ExxonMobil (25%) zouden gaan. De minister schrijft dat Shell en Esso uiteindelijk niet bereid bleken om hun aandeel in het transportbedrijf aan de staat over te dragen. Als reden noemt de minister 'het gebrek aan zekerheid over de ontwikkeling van prijzen en voorwaarden in Europa en Nederland op de nu nog volop in transitiefase verkerende energiemarkten, en de effecten hiervan op de financiële neutraliteit'. Met andere woorden: Shell en Esso kunnen niet inschatten hoe groot de waarde is van de aandelen van het handelsbedrijf dat zij van de Nederlandse Staat krijgen, in ruil voor de aandelen van het transportbedrijf. De partijen zullen gesprekken over herstructurering van het Gasgebouw op een later tijdstip kunnen hervatten, maar zeker niet op korte termijn, zo staat in de brief. De huidige samenwerking blijft daardoor voorsnog gehandhaafd. Het mislukken van de besprekingen betekent ook dat de juridische verzelfstandiging van het transportbedrijf, Gastransport Services (GTS) per 1 januari 2004 niet doorgaat.

Wel zal Gasunie ervoor zorgen dat, in lijn met wat de Europese Unie eist, GTS tot een onafhankelijk transportbedrijf wordt omgebouwd en dat dit in de wet zal worden vastgelegd. De minister schrijft dat wetgeving hiervoor in voorbereiding is en dat hij binnenkort een voorstel van wet zal aanbieden. Verder wil de minister de wet aanpassen op punten waar dit nodig is om publieke belangen en een goed functionerende marktwerking te verankeren. Ook het kleine velden beleid, dat al opgenomen is in de huidige Gaswet, zal in de gewijzigde Gaswet volledig gehandhaafd blijven. Er komt tevens regelgeving met betrekking tot taken op het vlak van de leveringszekerheid.

De eigendomsverhouding van de Staat, Shell en ExxonMobil verandert dus voorlopig niet, noch de zeggenschap over het Groningenveld met de daarin aanwezige gasvoorraden en capaciteit. Tenslotte blijft ook binnen die samenwerking van partijen de bevoegdheid van de minister van Economische Zaken onveranderd over bijvoorbeeld de prijs van Groningengas en over de voorwaarden voor het kleine velden beleid. De huidige rol van Gasunie in het kader van de uitvoering van het kleine veldenbeleid wordt voortgezet.

Registratie gevaarlijke stoffen

In januari wordt bekend dat de overheid de registratie van gevaarlijke stoffen verplicht stelt. Overheden moeten risicovolle situaties in een centraal openbaar register laten registreren. Het gaat om bedrijven waar gevaarlijke stoffen aanwezig zijn en om transportroutes van gevaarlijke stoffen. De verplichting geldt onder meer voor raffinaderijen, LPG-tankstations en opslagplaatsen van gassen. Dat staat in het wetsvoorstel voor de registratieplicht dat demissionair minister Kamp van VROM op 27 januari naar de Tweede Kamer stuurde. Burgers krijgen met het register inzicht in bestaande risico's in de leefomgeving. Overheden kunnen de gegevens gebruiken om bijvoorbeeld de veiligheidsafstanden tussen risicovolle activiteiten en bijvoorbeeld scholen of ziekenhuizen te bepalen.

Naar aanleiding van de vuurwerkramp in Enschede stelde het kabinet ruim 150 actiepunten op om het veiligheidsbeleid te verbeteren. Een aantal van deze actiepunten heeft tot doel om bestaande risico's in de omgeving in kaart te brengen. De wettelijke registratieplicht is één van deze actiepunten en een eerste stap in het inzichtelijk maken van allerlei typen risico's.

Het verplichte register valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van VROM. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu beheert het register. Zo komt er een overzicht van bedrijven die men in het register moet opnemen, zoals grote chemische bedrijven, raffinaderijen, LPG-tankstations, opslagplaatsen van licht ontvlambare gassen, spoorwegemplacements waar met gevaarlijke stoffen worden gereangeerd, vuurwerkbedrijven en bedrijven waar gewerkt wordt met radioactieve stoffen.

Straks zal elke burger de gegevens over deze bedrijven en transportroutes via internet kunnen bekijken. Naast het register werkt de overheid aan de ontwikkeling van een model voor een risicokaart. Deze kaart valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. Enkele provincies (o.a. Friesland, Limburg en Utrecht) hebben al risicokaarten op het internet geplaatst. Het kabinet wil met het register en de risicokaart het bewustzijn van risico's zowel bij overheden als burgers vergroten.

Staatssecretaris Van Geel wil klimaat- en luchtbeleid integreren

Op 25 november maakt staatssecretaris Van Geel van Milieu op een symposium over de toekomst van het luchtbeleid bekend het klimaat- en luchtbeleid te willen integreren. De bestrijding van luchtverontreiniging en het tegengaan van klimaatveranderingen moeten worden samengevoegd tot één beleid. Van Geel denkt dat een gecombineerde aanpak kan, omdat luchtverontreiniging en klimaatverandering dezelfde hoofdbron hebben: verbranding van fossiele brandstof. Zo'n geïntegreerde aanpak is volgens hem nodig omdat het steeds moeilijker wordt de milieudoelstellingen te halen: 'al het laaghangende fruit is al geplukt.'

Deskundigen steunen de visie van de staatssecretaris op het symposium, maar zij wijzen ook op ongewenste effecten. Zo leidt volgens TNO de bestrijding van roetdeeltjes wel tot een betere luchtkwaliteit, maar ook tot een stijging van temperatuur omdat roet

warmte absorbeert. Bij minder roetdeeltjes is dus meer inspanning nodig voor de reductie van broeikasgassen.

De CO₂-reductie die Van Geel nastreeft, wordt voor de helft in het binnenland uitgevoerd en voor de helft met maatregelen elders in Europa gerealiseerd. TNO gaat ervan uit dat het beter is voor de aanpak van luchtverontreiniging in Nederland als alle maatregelen in Nederland zouden worden genomen. Dat is echter volgens een studie van het Centraal Planbureau (CPB) ook veel duurder.

Het RIVM beaamt dat het aanpakken van broeikasgassen automatisch leidt tot het verminderen van stoffen die luchtverontreiniging veroorzaken, zoals roet, fijn stof en aërosolen. Ze hebben veel effect op elkaar en kunnen dus met elkaar in verband worden gebracht. Maar broeikasgassen verspreiden zich mondiaal, terwijl luchtverontreinigende stoffen meer een lokaal of regionaal probleem zijn. Dat maakt het lastig om tot geïntegreerd beleid te komen.

Subsidieregeling NEO 2003

De nieuwe uitvoeringsregeling Nieuw Energie Onderzoek in het kader van het Besluit Subsidies Energiebesparingsprogramma's (BSE) wordt in maart gepubliceerd. De NEO-regeling stimuleert nieuw energieonderzoek dat bijdraagt aan de verduurzaming van de Nederlandse energiehuishouding, van bron tot gebruik. Projecten moeten een sprong voorwaarts betekenen ten opzichte van de huidige stand der techniek. Vaak vormen zij een brug tussen fundamenteel en toegepast onderzoek. Novem voert het NEO programma uit in opdracht van het Ministerie van Economische Zaken. Subsidieaanvragen voor haalbaarheidsonderzoeken kunnen worden ingediend van 1 april tot en met 16 oktober 2003. De aanvragen worden behandeld in volgorde van binnenkomst. In totaal is 500.000 euro beschikbaar. Per project kan men maximaal 50.000 euro subsidie aanvragen. Het maximum subsidiepercentage is 90%.

Subsidieaanvragen voor onderzoeks- of ontwikkelingsprojecten worden vergeleken en gerangschikt in twee tenders. De sluitingsdatum voor de eerste tender is 3 juli 2003 en voor de tweede 27 november 2003. Per tender is 650.000 euro beschikbaar. Per project kan men maximaal 100.000 euro subsidie aanvragen. Het maximum subsidiepercentage is 50% voor grote bedrijven, 60% voor MKB en 90% voor kennisinstellingen. De Adviescommissie NEO rangschikt de aanvragen in volgorde van hun bijdrage aan de NEO doelstellingen.

Systeembeheerder voor gasnetwerk

Via een consultatiedocument betreft de Dienst uitvoering en Toezicht energie (DTe) in januari de sector bij het instellen van een systeembeheerder voor het Nederlandse gastransportsysteem. Het gaat om de officiële functie van Transmission System Operator (TSO), zoals TenneT die reeds vervult voor het Nederlandse elektriciteitsnetwerk. Via vragen in het informatie- en consultatiedocument raadpleegt DTe de mening van marktpartijen over het takenpakket van een TSO. Door deze taken centraal bij één organisatie onder te brengen, wordt de veiligheid, betrouwbaarheid en doelmatigheid van het Nederlandse gastransportsysteem gewaarborgd, aldus DTe. Daarnaast is DTe van mening dat de TSO de handel in de gasector moet bevorderen.

Een andere taak die DTe aan de TSO zou willen toebedelen, is het achteraf uitruilen of verrekenen van zogenaamde onbalans op het gastransportsysteem. Deze taak geeft gebruikers van het transportnet een mogelijkheid om boetes te voorkomen. Op dit moment krijgt een gebruiker die minder gas op het net zet dan door zijn klanten aan het net wordt onttrokken (onbalans) een boete. Tegelijkertijd krijgt een andere netgebruiker waarbij het omgekeerde is gebeurd (meer gas op het net, minder afname door klanten) ook een boete. De TSO zou volgens DTe de 'plussen' en 'minnen' van beide netgebruikers tegen elkaar weg moeten strepen.

In het informatie- en consultatiedocument geeft DTe eveneens aan dat het voor de hand ligt dat Gastransport Services (GTS), als onderdeel van Gasunie, de rol van TSO gaat vervullen. GTS vervult immers al een groot aantal van de taken die in het consultatiedocument staan. De reacties op het consultatiedocument gebruikt de DTe voor een advies aan de Minister van Economische Zaken. Dit advies zal worden meegenomen bij de invoering van Europese regelgeving over een TSO in de Nederlandse wet. Daarnaast wil DTe met dit document duidelijkheid scheppen omtrent de discussie die afgelopen zomer is gevoerd tijdens de evaluatie van de Richtlijnen Gastransport voor het jaar 2002 over een TSO in de gasector. Het document is te vinden op de website van DTe.

Uitstoot CO₂

Begin 2003 wordt bekend dat de Rabobank de aankoop van CO₂-reducties in het buitenland door het ministerie van VROM gaat financieren. Daarvoor tekenen de twee partijen op 21 januari een tweejarig contract met een maximum van 10 miljoen ton CO₂ emissiereducties. Het ministerie van VROM sluit deze contracten af met ontwikkelingslanden die via duurzame energieprojecten de uitstoot van broeikasgassen voorkomen. De overeenkomsten worden gesloten in het kader van het zogenaamde Clean Development Mechanism (CDM) zoals vastgelegd in het Kyoto-protocol over klimaatverandering.

Het contract tussen Rabobank en VROM is het eerste contract dat VROM met een private financiële instelling sluit. De Rabobank zal de komende twee jaar contracten opkopen voor emissiereducties met eigenaren van CDM-projecten. De bank verwacht hierbij gebruik te kunnen maken van het internationale netwerk van de Rabobank Groep. Volgens de Rabobank sluit het contract met VROM goed aan bij de focus van de Rabobank op de wereldwijde Food & Agribusiness en duurzame energieprojecten. De Rabobank participeert al sinds 2000 in het Prototype Carbon Fund van de Wereldbank. Het contract van Rabobank International met VROM is een volgende stap. Voorbeelden van projecten zijn windmolenparken, met biomassa gestookte warmtekrachtinstallaties, kleine waterkrachtprojecten en zonne-energie.

Eerder ging VROM al contracten aan via multilaterale financiële instellingen, zoals de Wereldbank, het International Finance Corporation (IFC) en de regionale ontwikkelingsbank van de Andes. Ook sloot VROM overeenkomsten met de regeringen van Panama, Colombia, Costa Rica, Guatemala, El Salvador en Uruguay. Nederland mag de uitgespaarde tonnen CO₂ meetellen bij de eigen reductieverplichting die het is aangegaan door het ondertekenen van het Kyoto-protocol.

Samenwerkingsovereenkomst

Minister Brinkhorst van Economische Zaken en president Lemierre van de European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) ondertekenen op 27 oktober een samenwerkingsovereenkomst. De overeenkomst heeft als doel klimaatprojecten tot stand te brengen in het kader van CO₂-reductie. Brinkhorst stelt een bedrag van ruim 31 miljoen euro beschikbaar. De overeenkomst past in de uitvoering van het Nederlandse klimaatbeleid, waarbij Nederland in het kader van de Kyoto doelstelling een emissiereductie van 34 miljoen ton via zogeheten Joint Implementation in Midden en Oost Europa wil realiseren. De gedachte hierachter is dat in deze gebieden Nederland aan een deel van zijn Kyoto verplichtingen kan voldoen tegen lagere kosten dan via binnenlandse emissiereducties.

De EBRD is in 1991 in Londen opgericht met als doel om de overgang naar markt-economieën in Midden en Oost Europa te bevorderen. Hierdoor is de EBRD in staat om een rol in de Joint Implementation te vervullen omdat het gaat om projecten die leiden tot investeringen in deze landen die duurzame economische groei bevorderen.

De overeenkomst markeert volgens Lemierre de eerste stap van de EBRD op het terrein van de CO₂-financiering. Het zal de aanzet vormen voor verdere inspanningen van de bank op het gebied van financiering van energie-efficiency en duurzame projecten in de doelgroeplanden. Minister Brinkhorst benadrukt tijdens de ondertekeningbijeenkomst het wederzijdse belang van Nederland en de partnerlanden in Midden en Oost Europa bij een kosteneffectieve bestrijding van de wereldwijde klimaatveranderingen.

Goederenvervoer

In januari wordt bekend dat het Ministerie van Verkeer en Waterstaat ruim 2,1 miljoen euro subsidie geeft aan 22 projecten die de CO₂-uitstoot in het goederenvervoer moeten terugdringen. De vervoersector zelf investeert 24 miljoen euro in deze projecten. Jaarlijks leveren deze projecten gezamenlijk een uitstootbesparing van ruim 18 kton CO₂. Deze projecten leveren hiermee een flinke bijdrage aan de Nederlandse klimaatdoelstelling van de komende jaren. Bedrijven konden van mei tot september 2002 bij het Projectbureau CO₂-reductieplan projectvoorstellen indienen die meer dan 1.000 ton CO₂-reductie opleveren. Daarvoor stelde het ministerie in eerste instantie ruim 3 miljoen euro beschikbaar.

Opvallend is het grote aantal (11) initiatieven uit de binnenvaartsector. Het gaat hier bijvoorbeeld om investeringen die de stroomlijning van scheepscasco's verbeteren en om relatief kleine investeringen zoals het plaatsen van straalbuizen voor een efficiëntere aandrijving. Maar ook complexere projecten die voorzien in het overzetten van goederenstromen van wegvervoer naar watervervoer zullen van start gaan. In het wegvervoer gaan projecten van start op het gebied van routeoptimalisatie en logistieke planning, het voorkomen van lege kilometers en het verbeteren van de beladingsgraad van vrachtauto's. Opvallend is ook een project waarbij een transporteur in plaats van het vervoeren van verpakkingsmaterialen deze bij de afnemer op locatie zelf gaat produceren, en zo transport vermijdt. Twee projecten zijn gericht op kennisoverdracht in het wegvervoer. Achttien aangemelde projecten zijn door de adviescommissie afgewezen. Een deel daarvan is rendabel genoeg om zonder subsidie uitgevoerd te worden.

Amsterdam

Als eerste grote stad van ons land sluit Amsterdam op 12 februari een energieovereenkomst met het bedrijfsleven om de CO₂-uitstoot te beperken. Tot en met 2012 moeten Amsterdamse bedrijven de uitstoot van dit broeikasgas met 5 tot 25% reduceren. Dertien andere gemeenten gingen Amsterdam al voor. De 'meerjarenafspraken milieu efficiency' verplicht industriële bedrijven in de hoofdstad maatregelen te nemen voor een zuiniger energieverbruik. De gemeente gaat nog inventariseren hoeveel de 2500 industriële bedrijven in de stad kunnen besparen. Als een bedrijf niet meewerkt, kan de gemeente een dwangsom opleggen. Vanaf begin 2002 kunnen gemeenten een dergelijke energieovereenkomst afsluiten.

Personenvervoer

Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat verleent 1,8 miljoen euro subsidie aan 16 projecten, waarmee de uitstoot van CO₂ in het Nederlandse personenvervoer kan worden teruggedrongen. De sector investeert zelf 10 miljoen euro in deze projecten. Gezamenlijk wordt jaarlijks een uitstoot van ruim 66 kton ton CO₂ bespaard. Hiermee dragen de projecten aanzienlijk bij aan de Nederlandse klimaatdoelstelling voor de komende jaren. Bedrijven konden van 19 juni tot en met 2 december 2002 bij het Projectbureau CO₂-reductieplan projectvoorstellen indienen die de komende jaren per project meer dan 500 ton CO₂-reductie opleveren.

Zeven van de 16 projecten reduceren de CO₂-emissie door te investeren in een duurzame in plaats van gangbare technologie. Vijf toepassingsprojecten betreffen een concept dat nieuw in de markt wordt gezet. Ter overbrugging van de eerste exploitatiejaren ontvangen de betreffende bedrijven een subsidie. Daarna kunnen de projecten zelfstandig opereren.

Verkiezingen voor de Tweede Kamer

2003 begint met de politieke campagnes voor de Tweede Kamerverkiezingen. CDA en VVD zetten nadrukkelijk in op voortzetting van het Strategisch Akkoord van CDA, VVD en LPF uit 2002. Het Milieu- en Natuurplanbureau van het RIVM heeft een vergelijking gemaakt van de milieu- en natuureffecten van het Strategisch Akkoord van CDA, VVD en LPF, met de effecten van de verkiezingsprogramma's van PvdA, D66, GroenLinks, ChristenUnie en SP. Uit deze vergelijking blijkt dat politieke partijen verschillende accenten leggen in hun milieu- en natuurbeleid. Zij komen tot andere keuzen tussen milieu, natuur en economie.

GroenLinks roept zichzelf, naar aanleiding van de berekening van RIVM, uit tot partij die natuur en milieu verreweg het best gezind is. Hun programma kiest voor het principe om de vervuiler te laten betalen, bijvoorbeeld in de vorm van een energiebelasting voor de industrie. Naast een energiebelasting voor de industrie pleit GroenLinks voor een open-ruimteheffing voor bouwen in het groene, open gebied en een kilometerheffing voor veelrijders in het verkeer. De opbrengst van deze heffingen wil GroenLinks ten goede laten komen aan met name de laagste inkomens. De heffingen zouden milieuvriendelijkere productie en consumptie stimuleren. Uit de vergelijking van het RIVM blijkt dat geen enkele andere partijprogramma zoveel milieuvervuiling, herrie en stank vermindert. PvdA, D66, SP en ChristenUnie komen, afhankelijk van het thema, op de tweede tot vijfde plaats.

In de loop van januari geeft een aantal politieke partijen hun mening over het energiebeleid in Nederland, onder andere in een Web Poll van Energietech.info. Met het oog op de vergelijking van RIVM blijken de partijen toch opmerkelijk eensgezind. De meerderheid van de politici vindt dat de toezichthouder DTe niet alleen moet letten op de tarieven voor transport van energie, maar ook op de energetische doelmatigheid. Dit kan leiden tot beperking van de energieverliezen in kabels en transformatoren van een omvang van 6 miljard kWh per jaar. Alleen de VVD en D66 kiezen in dit kader voor vrije marktwerking in plaats van verplichtingen door de DTe op te laten leggen. Daarnaast willen PvdA, SP en D66 de benutting van de gasdruk in de leidingen verplicht stellen en ChristenUnie en SGP vinden dat de overheid hiervoor stimulerende maatregelen moet nemen.

D66 wil voornamelijk inzetten op duurzame energie. Alle andere partijen kiezen voor een pragmatisch energiebeleid met een mix aan keuzes. Van alle vormen van duurzame energie zien CDA, D66, SP, SGP en ChristenUnie het meeste perspectief in windparken op zee terwijl PvdA en VVD kiezen voor biomassa. SP meldt nadrukkelijk het belang van onderzoek en ontwikkeling van zonne-energie. De VVD tekent aan dat biomassa nu het meest effectief is, maar dat zon en wind op zee op langere termijn effectiever kunnen worden. Voor de VVD is elke vorm van biomassa acceptabel. De linkse partijen hebben vooral moeite met energie uit dierlijk afval en mest. Voor de SP is energie uit vervuilde biomassa, diermeel, mest en rioolslib niet groen. Voor het CDA is import van houtpellets niet acceptabel. De SGP vindt het gebruik van plantaardige producten die ook geschikt zijn voor consumptie onacceptabel.

Groene stroom uit biogas van afvalstorten en waterzuiveringen krijgt in de nieuwe MEP-regeling geen vergoeding. Alle partijen met uitzondering van CDA en D66 willen af van dit nultarief en toch een vergoeding voor deze vorm van biomassa geven. Verder willen CDA en VVD ook de benutting van fakkелgas bij de olie- en gaswinning financieel steunen. ChristenUnie, SGP en PvdA willen naast steun ook wettelijke maatregelen om benutting te realiseren terwijl SP en D66 het uitsluitend met wetgeving willen aanpakken.

Alle partijen geven de voorkeur aan elektriciteitscentrales en warmtekrachtcentrales op aardgas boven steenkoolcentrales waar biomassa wordt bijgemengd. Deze uitkomst staat haaks op de inzet van de nieuwe MEP-regeling van EZ. Daarin komt warmte/kracht er karig vanaf ten opzichte van grootschalige centrales die biomassa bijmengen.

Op 22 januari 2003 vinden de verkiezingen plaats en blijkt dat CDA en PvdA de grootste partijen zijn (respectievelijk 44 en 42 zetels). Een coalitievorming tussen deze twee partijen ligt voor de hand. VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO-Nederland laten weten te vrezen dat de PvdA-voorstellen voor lastenverzwaring een te zware wissel zullen trekken op het bedrijfsleven. Vooral hogere energieheffingen voor grote en kleine bedrijven worden gevreesd. De werkgeversorganisaties roepen informateur Donner op dit punt niet uit het oog te verliezen. Uiteindelijk mislukt de formatieopgave van CDA en PvdA en wordt een coalitie CDA-VVD-D66 geformeerd.

Voorlopig geen opsplitsing en privatisering van Gasunie

Op 15 oktober meldt minister Brinkhorst van Economische Zaken (EZ), mede namens minister Zalm van Financiën, in een brief aan de Tweede Kamer dat het opsplitsen van Gasunie in een zelfstandig transportbedrijf en twee handelsbedrijven van Shell en Esso (ExxonMobil) op dit moment niet mogelijk is. De onderhandelingen over de zogeheten herstructurering van het Gasgebouw zijn op niets uitgelopen.

Het doel van de overheid, voor 50% eigenaar van Gasunie, was om als eerste de transportactiviteiten en het netbeheer van Gasunie te verzelfstandigen. Dit zou dan een volledig staatsbedrijf moeten worden. De tweede stap in de opdeling was de splitsing van het handelsbedrijf. Daaruit zouden twee handelsbedrijven moeten ontstaan die naar de twee andere eigenaren Shell (25%) en ExxonMobil (25%) zouden gaan. 'De partijen zijn in de intensieve en constructieve besprekingen ver gekomen', zo schrijft de minister. Maar uiteindelijk bleken Shell en Esso niet bereid om hun aandeel in het transportbedrijf aan de staat over te dragen.

Als reden noemt de minister het gebrek aan zekerheid over de ontwikkeling van prijzen en voorwaarden in Europa en Nederland op de energiemarkten, die nu nog volop in transitiefase verkeren, en de effecten hiervan op de financiële neutraliteit. Kortom, Shell en Esso kunnen op dat moment niet inschatten hoe groot de waarde is van de aandelen van het handelsbedrijf dat zij van de Nederlandse Staat krijgen, in ruil voor de aandelen van het transportbedrijf.

De partijen zullen gesprekken over herstructurering van het Gasgebouw op een later tijdstip hervatten, maar zeker niet op korte termijn. De huidige samenwerking blijft daardoor vooralsnog gehandhaafd. Het mislukken van de besprekingen betekent ook dat de juridische verzelfstandiging van het transportbedrijf, Gastransport Services (GTS) per 1 januari 2004 niet doorgaat.

Wel zal Gasunie ervoor zorgen dat, in lijn met wat de Europese Unie eist, GTS tot een onafhankelijk transportbedrijf wordt omgebouwd en dat dit in de wet zal worden vastgelegd. Minister Brinkhorst schrijft dat wetgeving hiervoor in voorbereiding is en dat binnenkort een voorstel van wet zal worden aangeboden. Verder wil de minister de wet ook aanpassen op punten waar dit nodig is om publieke belangen en een goed functionerende marktwerking te verankeren. Ook het kleine velden beleid, dat al opgenomen is in de huidige Gaswet, zal in de gewijzigde Gaswet volledig gehandhaafd blijven. Er komt tevens regelgeving met betrekking tot taken op het vlak van de leveringszekerheid.

De eigendomsverhouding tussen de Staat, Shell en ExxonMobil verandert dus voorlopig niet, evenals de zeggenschap over het Groningenveld, met de daarin aanwezige gasvoorraden en capaciteit. Tenslotte blijft ook binnen die samenwerking van partijen de bevoegdheid van de minister van EZ onveranderd over bijvoorbeeld de prijs van Groningengas en over de voorwaarden voor het kleine velden beleid. De huidige rol van Gasunie in het kader van de uitvoering van het kleine velden beleid wordt voortgezet. Brinkhorst zegt hiermee ook tegemoet te komen aan de Ondernemingsraad van Gasunie. Die schreef in een brief aan Brinkhorst dat zij niet achter een opsplitsing staat van het handelsbedrijf, mede ook vanwege de gevolgen voor het kleine velden beleid.